Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 171 (9545) | Вторник, июль 23, 1974 чыл | 1925 чылда үндезилеттинген. | Өртээ 2 коп.

МӨҢГЕ, БУЗУЛБАС НАЙЫРАЛ

Катовицеге массалыг митинг

Силезияның он-он муң ажыг шахтёрлары, металлургтары, металлистери, ажылчын оскедаа мергежилдериниң төлөөлекчилери, интеллигенциязы, ажылчын шимчээшкининиң хоочуннары июль 20-де, хүнүң ийги чартыында польша-совет найыралга тураскааган массалыг митингге киржиривиле спорт Ордузунга чыглып келгеш.

Митингиниң президиумунга эштер Л. И. Брежнев, Э. Герек, П. Ярошевич, польша оскеда удуртукчулар үүл кээрге, чыылганнар польша-совет найыралга, польша болгаш совет улустарының бузулбас чаңгыс эвинге алдар кылдыр, ПКАП-ка болгаш СЭКП-ге алдар кылдыр кыйгыларны салып, диңмиттиг адыш часкап турган.

Совет Эвилелиниң болгаш Польша Улус Республиканың күрүне гимиверин байырлалдыы-биле күүсеткен.

Аки-дуцма Совет Эвилелиниң удуртукчузунга, делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң коску ажылдакчызынга, кайгамчыктыг күрүне ажылдакчызынга болгаш бистиң улузуувусүүн чоок эжи—СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневке польша коммунистериниң, Катовице воеводствозунуң бүгү ажылчын ацгызының өмүпээзиндеи чүректиң ханызыдан изиг байыр чедирип тур бис деп, ПКАП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, ПКАП-тың Катовице воеводство комитетиниң бирги секретары З. Грудзень чугаалаан. Польша улус эш Л. И. Брежневтиң польша черин хосаары дээш хууда киржилгезин ханы оорүшкү-биле сактып турар, совет улустуң болгаш ооң Коммунистиг партиязының улут маадырлыг чоруу поляктарының чүректериге кеззэ мөңгеде артар деп, оратор демдеглээн. Совет Эвилелиниң кады ажылдажылгазының болгаш дузаламчызының ачызында Польшада 1.500 ажыг үлетүр бүдүрүлгелерин база ажыл-агыйның оске-даа объектилерин туткан деп, З. Грудзень чугаалаан. Совет Эвилелиниң дузаламчызының дугайын, поляктар-биле кады ажылдап турган совет специалистериниң аттарының дугайын ук бүдүрүлге бүрүү өөрүшкү-биле камнап турар.

— Силерни, Совет Эвилелиниң болгаш Польша Улус Республиканың чаңгыс эвин база найыралын быжыглаар политиканың чогаадыкчызы, бистиң улустарывыстың аразында кады ажылдажылганы улам ыңай ханыладырының изиг талалакчызы деп санап турар бис. Бис, эш Л. И. Брежневти тайбыңнын улуг лерээ дээш, бүгү улустарның эң чугула херээ дээш, көскү демиселчи кылдыр үнелеп, изиг байыр чедирип тур бис — деп, З. Грудзеньниң эш Л. И. Брежневке хамаарыштыр чылыг сөстерин чылганнар диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Польша болгаш совет улустарының бузулбас найыралының, ПКАП-тың база СЭКП-ниң сырый каттышкан чаңгыс эвиниң дугайын митингиниң индиринден В. И. Ленин аттыг шахтаның лагжызы Ч. Флорчик, Ченстоховада Б. Берут аттыг заводтуң металлургу К. Каршня, Польшаның ажылчын шимчээшкининиң ажылдакчызы Р. Нешпорек, аңыяктарның төлөөлекчизи Л. Михалик олар чугаалаан.

Улусчу Польшаның тургусугаанының 30 чылынга тураскааган байырлалдарга эш Л. И. Брежневтиң киржип турарынга сеткил ханып турарын үүе чугаалаавыр илергейлээн. Эш Брежнев болза коммунистиг шимчээшкиниң кайгамчыктыг ажылдакчызы, бодунуң идеязы делегейниң келир үезин толарадып турар партияның—Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ТК-ның Чиңгине секретары деп демдеглеп турган. Олар эш Л. И. Брежневти тайбың дээш сыныш чок демиселчи, күрүнеиң кайгамчыктыг ажылдакчызы, делегейде эң күштүг күрүнеиң удуртукчузу, делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң ханызы эвиниң талалакчызы деп алган, бөрээп турган.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневке сос берген. Залга адыш часкаашкыны катап диңмиреп өгелээн болгаш СЭКП-ге болгаш ПКАП-ка алдар болдурган, совет-польша бузулбас найыралга алдар болдурган кыйгы, йөрээлдер дыңналып турган.

Эш Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ чугаазы

Эргим эш Герек!
Эргим эш Грудзень!
Эргим поляк өңнүктер!

Силезияның болгаш Домбровтуң хөмүр-даш разрезиниң ажылчы чоннары-биле ужуражып турарымга өөрүп тур мен. Маңаа келгенимден эгелээш-ле бодумну ажылчын өг-бүледе кирген кижи-дир мен деп бодап тур мен. Бистиң партиявыстың, совет улустуң дугайында чылыг сөстериңер дээш четтирдим. Силериниң чаңгыс чер чуртуунар болур эрге дээш, меңээ көргүскен бедик алдар дээш четтирдим.

Силериниң чериңериниң революстуг чаңчылдарының дугайында алдар, чурттуң кызыгаарымдан дашкаар черлерде безин пептерей берген чүве болганда Катовице воеводствозунуң хамаатызы болуру улам хүндүлүг-дүр. Воеводствоның бөгүнгү ролю база эки билдингир. Оны социалистиг Польшаның индустриалдыг үүрээ деп дүрүм езугаар адап болур.

Мен, маңаа, бо черге Польшаны хостаары дээш тулчуушкүүшүүр халбарын турган үеде бир дугаарында чораан мен. Берге тулчуушкүүнүр болуп турар үеде бистиң армиявыс Карпаттарны тавартыр силериниң чуртуңарның мурнуу талазы кезиннче чаза тавары киргеш үүе. Кадыг-дошкун тулчуушкүүнүр үезинде силериниң даймчыларыңар-биле кады польша черниң метр бүрүзүн гитлерлиг эжелекчилерден хостап ап турган бис. Тиилелгелерге кады өөрүп, даймчы эштеривисти оскунгаш, чидиригге кады кажыдап турдуувус. Ол үени эки сактып тур мен. Хостакчы солдаттарга муң-муң кижилер байыр чедирип турган. Карак чаштарыдаа дамдылап турган. Митингилер боор, найыралдың сөстелиг-дайын

МӨҢГЕ, БУЗУЛБАС НАЙЫРАЛ

Эш Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ чугаазы

(Төнчүзү. Эгези. 1-ги арында).

Бөгүнгү Польшада ажылчын кижини бедик алдар болгаш хүндүткел чөптүү-биле бүргээн.

Польшаның Каттышкан Ажылчын партиязы ажылчын аңгыга революстуг, идейлиг, организастыг шынарларны сиңниктирип турар. Польшаның хүлээп көрген удуртукчузу — коммунистер партиязы бодунуң массалар-биле харылзаазын доктаамал быжыглап, олардан өөренип турар болгаш оларны бодунуң соо-биле эдертип чорун орар. Оон бөгүнгү ажыл-чорудулгазының характерлиг байдалы — оон үнүп кээп турар, социализмни тургузарының дүрүм ёзугаар иниити үүлдерин чогаадыкчы ажыглаары, удуртулганың хевирлерин база аргаларын доктаамал сайыраңгайжыдып турары, ала-чайгаарлаар чорукка эптеш чогу, чаа үүлдерни чидии-биле көрүп турары ол боолур. Силерниң партияларның Төп Комитедин, оон Биоги секретары, поляк ажылчын аңгының кайгамчыктыг оглу, силерниң алдарлыг черицерниң оглу, кайгамчыктыг марксисчи-ленинчи эш Эдвард Геректи бистиң чуртувуста бедин-биле үнелеп турар.

Эргим эштер! Социалистиг Польша бодунуң тургустуганының 30 чыл оюн өңүктери-биле кады байырлап турар. Бистиң улустарывыстың кады эткен, найыралдыг, сырый каттышкаш база үре-түүнелдиг эткен оруун Совет Эвилелинде бо хүннерде сактып турар. Совет Эвилели социалистиг Польшаның шынчы өнүү, илегелдиг эвилечизи болуп келген болгаш болур-даа.

Бистиң чурттарывыстың аразында харылзаалар бүгү талалыг байдалга хөгжүп турар. Ол дээрге, партиялар болгаш күрүне шугумнарының талазы-биле политиктиг калбак кады ажылдажылга-дыр. Ол дээрге, совет болгаш поляк улустарының аразында сагыш-сеткиллиг ханы билчиишкиннидир. Ол дээрге, Совет Армиязы болгаш Польша шеригиниң аразында дайынчы найыралы-дыр. Ол дээрге, экономиктиг кады ажылдажылганың калбарткан системазы-дыр.

Польшаның корабль тудугжуларының туткан суднолары совет туктуң алаа-биле океан оруктарында чорун турар. Совет Эвилелинин киржилгези-биле туткан Плоцкда нефтехимия комбинады бир чылда-ла 9 миллион тонна совет нефтини ажылдап кылып турар. Польшаның бисче чоруткан чигир, цемент болгаш химия заводтары совет кижилериниң хүндүткелин чаалап алган. Совет кижилериниң дузазы-биле Новая Гутаның металлургия комбинадын тудуп турар чорук силериниң чуртуларны индустриализастаарынга улуг үлүг болур ийик. Ындыг чижектер кайы хөй. А дыка хөй үүлдерни ам база ажылдап кылып, планнап турар. Дериглерин совет бүдүрүлгелерге белеткеп турар Катовицениң металлургия гигантызының тудуглары-биле бөгүн таныжар деп бодап турар бис.

Социализм чурттарының найыралдыг өг-бүлезиниң амыдыралынга социалистиг экономика интеграциязы улам калбарып, оларның шуптузунга күш-ажыл хуваалдазы хаылап, ажыктыг болуп гурар. Силер ону бодунарның дуржулгандардан эки көрүп турар силер. Силерниң воеводстволарның шахтёрлары болгаш металлургтары, химиктери болгаш чиик үлетпүрүнүң ажыллакчылары чүүле Польшаның эвес, харын бүгү социалистиг кады ажылдажылганың хереглелинге ажыллап турар. Свердловскиде Уралмаштың, Иенде «Карл Цейс» заводтуң, Будапештиң Чепелинин, ЧКД — «Праганың», София чоогунда Кремиков комбинадының, акы-дуңма чурттарның муң-муң бүдүрүлгелериниң ажыл-ишчилериниң ажылының угланыышкыны база ындыг болгай. Бо чорук эртем-техниктиг революцияның чеднишкиниериниң дүрген шингээдип алыр, экономиктиг потенциалдың улам ынайгы өөрүлдезиниң сорулгаларын чеднишкиниг шиитпирлээр, чонның чаагай чоруун көдүрер арганы бистиң шуптувуска берип турар.

Эргим эштер! Ажылчын шимчээшкини 125 чыл ажыг үениң иштинде Маркстың болгаш Энгельстиң «Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!» деп кыйгырыы-биле хей-аът кирип келген. Интернационализм — ажылчын аңгының эң чугула болгаш чаагай шынары болуп турар. Ажылчын аңгының эп-сеткил каттыштырылгазы делегей хемчээлинге доктаамал быжыгып турарынга өөрүп турар бис.

Ажылчын шимчээшкини маадыраыг Вьетнамга күүлүг деткимчени көргүскени факт-тыр. Коммунистер болгаш социалистер ажылчын аңгының өскедаа политиктиг агымнары Чилиде фашистиг үүлгеднишкин нерге удур массалыг кампанияга кады киржип турар. Социал депшилге дээш, империалистиг монополияларның бүгү эрге-чагыргаларына удур дыка хөй чурттарының ажылчын шимчээшкининиң национал отрядтарының кады демисели база капитал делегейинде чөөн күштериниң национал-даа, интернационал-даа хемчээлге кады ажыллажылгаже кеску чүткүлү пролетаржы эп-сеткил каттыжышкынының быжыгып турарын херечилеп турар.

Улам быжыг чаңгыс эпче, кады ажыл-чорудулгаже чүткүл делегейниң коммунистиг шимчээшкининде улам идепкейлиг илереп турар.

Ниити сорулга дээш, тайбының болгаш улустарның айыл чок чоруунуң хереэ дээш чаа үе-чалада чорудар ажылдың эң ажыктыг аргаларын болгаш хемчеглерин алыр, болуушкуннарның байдалын кады үнелеп көөрүп болдурар, делегейниң чаа ужуражыышкының белеткээрин база эрттирери эргежок чугула апарган дээрзиниң дугайында айтырыгны коммунистиг болгаш ажылчын дыка хөй партияларының салып турары таварылга эвес болдур ийин. Бис оон-биле чөпшээрежип турар бис, ындыг-ужуражыышкынны эрттирер үе келген деп санап тур бис.

Европаның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының бирги конференциязын Карловы Варга эрттирген соонда чеди чыл эткен. Оон сүмелерин амыдыралга чеднишкиниг боттандырган. Европаның компартияларының чаа конференциязын эрттирер чорук кады ажылдажылганы калбартырынга, дипке дүшкүүрлүг чорукту улам ынай чавырылдырарынга дузалаар, ажылчы чоннарының өйү келген эргелерин хандырар дээш коммунистерниң демиселиниң чеднишкинин хандырар деп санап турар бис.

Бүгү улустарга херек болуп турар тайбыңны быжыглаары чижектиг ындыг бедик сорулганы чедип алырынга ажылчын чаңгыс эп амыдыралы эргежок чугула болуп турарын бистиң демиселивистиң бүгү дуржулгазы көргүзүп турар.

Пролетариаттың, тайбының дешилгелиг бүгү күштериниң деткимчезин ап, социалистиг чурттарның кады кылган ажыл-чорудулгазының ачызында делегей байдалын боттуу-биле экижидерин сеөлгү чылдарда чедип алган.

Амгы үеде ышкаш, делегей болуушкуннарынга салдар чедирер ындыг күш социалистиг кады ажылдажылга чурттарынга кажан-даа турбаан деп чугаалап болур чылдагаан бисте бар. Бис бодувус мурнувуска боттуг сорулгаларны салып турар бис, оларны чедип ап билиривисти практика көргүзүп турар.

Бистин даштыкы политиказыс аңгы характерлиг болуп, күш-ажылдың кижилериниң күзел-соруун, хуу-салымын илергейлеп турар. Ыныг тайбынче — бойдуска, бүгү кижилерге тайбынче бистин чүткүп турарывысты улустар билир болгаш билип турар. Келип үеже оптимизм-биле көрүп турарывыстың, делегей херектеринге бистиң шугумувустуң чеднишкинииге бүзүреп турарывыстың ужуру-даа ында.

Делегей байдалын чогумчударының удурланчыкчылары ам-даа бар деп чүвени эки билип турар бис. Дүшкүүрлүг ыныг чавырылдырарынга болгаш тайбың бот-вогунаашкынының принциптерин бадыткаарынга янзы-бүрү аргаларбиле шаптыктаарын олар ораладжып турар. Кандыг-даа хопмегени кылырындан чалдаймайн, бистин күрүнелеривистиң политиказынче хөлеге октаарын ораладжып турар экитурачы дузалакчылар делегей реакциязында бар. Ынчалзадаа дайынзырак күштернин кандыг-даа чимзенишкиннери Чер кырында быжыг тайбыңны быжыглаар дээш алган угланыышкынывыстан бисти тайзы ийип шыдавас.

«Тайбың» деп сөстүң кайы хире ханы утказы бистерге, совет кижилерге-даа, силерге, поляктарга-даа эки билдингир. Бистин улустарывыс тайбынга чурттаар эрге дээш, бодунуң чаа амыдыралын даштыкыдан холгаарлаашкын чокка дыштыг тудар эрге дээш эң эргим өртекти төлээнивер. Бис моон соңгаар-даа ол амыдыралды кады камгалаар бис. Бис моон соңгаар-даа планетаның дээрин дайын булудундан шиитпирлин-биле кады камгалаар бис. Аңаа бүзүреевес чорук кымга-даа турбас! Ынчангаш бистер: келир үе— тайбының болгаш тайбын кады ажылдажылганың политиказында деп чүвеге бүзүрелдиг бис.

Күш-ажылга болгаш амыдыралга чаа-чаа улуг чеднишкиннерлиг болурунарны силерге күзедим өңүктер, поляк өг-бүле бүрүзүнге, социалистиг Польшаның бүгү ооларынга болгаш кыстарынга ааскежикти база чечектелиишкинни күзедим!

Бо кайгамчыктыг хүннерде Польшага хөөрин чалаары дээш, меңээ болгаш мээң өөрүмге өөрүшкүзү база чылыг үлээп алыышкыны дээш Польшаның Каттышкан Ажылчын партиязының Төп Комитединге, эш Эдвард Геректи бодунга өөрүп четтириишкинни илергейлеп тур мен.

Социализмниң тук тудукчузу— Польша улус болгаш оон алдарлыг ажылчын ангызы делгерезин!

Социалистиг Польшаның ажылчы чоннарының дайынчы авангарды —Польшаның Каттышкан Ажылчын партиязы делгерезин!

Кеззеде меңге болгаш бузулбас совет-польша найыралы делгерезин!

(Диңмиттиг, үзүктел чок адыш часкаашкыны. Митингиниң киржикчилери: «Тайбың делгерезин.», «СЭКП делгерезин.» деп кыйгы салып турган).

* * *

Катовице воеводствозунуң Президиумунуң улус чөвүлелиниң шиитпирин ёзугаар улустар аразында тайбыңны меңгежидеринге база делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкинин быжыглаарынга, Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң болгаш Польша Улус Республиканың аразында бүгү талалыг, үреттүнелдиг кады ажылдажылганы, найыралды болгаш эвилелди хөгжүдеринге кайгамчыктыг ачы-хавыязы дээш, гитлерлиг эжелекчилерден польша черни хостаарынга хууда улуг-хуузу дээш СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневке Катовице воеводствозунуң хүндүлүг хамаатызы атты тывыскан дугайында дыңнадыгны митингиниң киржикчилери диңмиттиг үзүктел чок адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Чыылганнар диңмиттиг адыш часкап турда, Силезияның бүгү хоорайларының болгаш уездилериниң база Домбровтун хөмүр-даш бассейнинің сүлде демдектерин баскан бо документини эш Л. И. Брежневке тывыскан.

Ужуражыышкына тураскаал кылдыр база ССРЭ-ниң болгаш ПУР-нуң акы-дуңма улустарын каттыштырып турар найыралга алдар кылдыр эш Л. И. Брежнев Катовице воеводствозунуң ажылчы чоннарынга белек кылдыр көскү совет чурукчу Петр Мальцевтиң «Ленинге» деп чуруун берген.

Польша-совет найыралга, ийи улустарының чаңгыс эвинге болгаш сырый каттыжышкынынга алдар болдурган улуг митинги «Интернационалды» ырлаары-биле доозулган.

(СЭТА).

СИЛЕЗИЯ ЧЕРИНГЕ ЧҮРЕКТИҢ ХАНЫЗЫНДАН УЖУРАЖЫЛГА

Силезия. Июль 20-де аңаа чеде берген СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневти, ПКАП ТК-ның Бирги секретары Э. Геректи, ПУР-нуң Министрлер Чөвүлелинің Даргазы П. Ярошевичини болгаш өске-даа поляк удуртукчуларны байырлалдыбиле уткаан. Бистиң чуртувустуң ажылчы чоннары-биле Силезияның ажылчы чоннарын шагдан тура найырал, бузулбас ажылчын эп-сеткил каттыштырылгазы холбаштырып турар. Ол найырал революсчу тулчуушкуннарга, фашизмге удур демиселге каңналган, социалистиг чурттарның акыдуңма кады ажылдажылгазында ам тодаргай илереп турар. Ынчалзаа бөгүн, Польша Улус Республиканың 30 чыл оюн бүгү Польша, оон өңүктери демдеглеп турар үеде, ол алдарлыг хүннерни Польша улус-биле кады эрттирер дээш польша черде чеде берген эш Л. И. Брежневти Силезияның чурттакчылары чылыг болгаш чүректің ханызындан үткүп ап турда, ол найырал база катап илергейлеттинген.

Хүнүң өбаштайгы чартыында эштер Л. И. Брежнев, Э. Герек олар польша революстуг шимчээшкиннің ажылдакчыларының Совновец хоорайда тургустунган тураскаалының чанында чингир кызыл чечектерни салганнар. Чечектер салып турда, аңаа польша ажылчын шимчээшкининиң алдарлыг ажылдакчылары, үлетпүр бүдүрүлгелериниң делегациялары, аныяктар база турган.

Оон соонда эш Л. И. Брежнев болгаш польша удуртукчулар социалистиг Польшаның эң улуг чаа тудугларының бирээзи— Совет Эвилелинин техниктиг деткимчези-биле туттунуп турар «Катовице» металлургия комбинадынче чорупканнар. Аалчыларны ажылчыннарның, техниктерниң, инженерлерниң 14 муң кижилиг отрядының төлээлекчилери уткаан. Тудугнуң чоруп турарының болгаш комбинаттың келир үезинин дугайын ПУР-нуң аар үлетпүрүнүң министринин ораалакчызы, металлургия үлетпүрүнүң каттыжышкынының директору Ю. Блашак чугаалаан.

Советтер чуртунуң ажылчы чоннарынга, Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязына польша ажылчын ангының ханы хүндүткелинин демдээ, поляк болгаш совет ажылчыннарның бузулбас найыралының демдээ кылдыр эш Л. И. Брежневке металлургия комбинадының ажылчын коллективиниң хүндүлүг кежигүнүнүң № 1 шынзылгазын чыылганнар диңмиттиг адыш часкап турда тывыскан.

Эш Л. И. Брежнев аңаа көргүскен хүндүткел дээш ажылчыннарга изин-биле өөрүп четтирген. Чурттуң улус ажылагыйычга металлургтарның болгаш шахтёрларның күш-ажылының улуг ужур-дузазын ол онзалап демдеглээн.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары комбинаттың коллективинге И. Шадрның тургускан «Туктуг ажылчын» деп хүлер скульптуразын совет металлургтарның өмүнээзиниден дамчыдып берген.

Эш Л. И. Брежнев совет дагжылардан болгаш металлургтардан, Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязындан, бүгү совет улустан поляк ажылчынарга чүректің ханы байырының сөстерин дамчыдып берген. Польша улуска, Польшаның улузун ленинчи оруктан аппар чоруур Польшаның Каттышкан ажылчын партиязына совет кижилериниң акы-дуңма сеткил-сагыжының дугайын ол чугаалаан.

«Единость» металлургия заводунуң ажылчыннарының мурнунга чүве чугаалап турган, Леонид Ильич Брежнев хүрээлениинге оон бодунуң чоруп турганы совет шериглер поляк дайынчылар-биле кады Польшаның мурнуу талакы районнарын хостаары дээш тулчуп турган үеэнин дугайын сактып чугаалаан. Үжен чыл эрткенде, маңаа силерниң азлчыңар бооп, хостуг болгаш чечектелип турар Польшаның улуг байырлалынын киржикчизи бооп база катап чедип келиримни ол хүннерде бодаарым безин берге турганы меңээ билдингир болбайн аан деп, эш Л. И. Брежнев чугаалаан.

Эш Л. И. Брежнев польша удуртукчулар-биле кады культураның болгаш дыштаныгланың ПУР-да калбаа-биле сурагжаан Хожув парыгынга чораан. Дыштанып турар мунмун кижилер оларга чылыыбиле байыр чедирип турганнар. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневке Польша Улус Республиканың хүндүлүг шахтёру деп атты тывыскан дугайында ПУР-нуң Министрлер Чөвүлелинің Даргазының ораалакчызы, даг-тывыш болгаш энергетика үлетпүрүнүң министри Я. Митренганың дыңнадыын аңаа турганнар диңмиттиг адыш часкап уткаан. Ол ат болза делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң чаңгыс эвин быжыглаарының хереэнге, бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарынга, Совет Эвилелинің болгаш социалистиг Польшаның улустарының аразында кады ажылдажылганы болгаш найыралды бүгү талалыг хөгжүдеринге шылгарыңгай ачы-хавыяалары дээш тывыстынып турар.

Я. Митренга Леонид Ильич Брежневке хүндүлүг дипломну тыпсын, а ол ышкаш совет ажылчы чоннар-биле найыралдың демдээ кылдыр польша шахтёрларының чаңчыл болган формазын Силезияның даг-жыларындан дамчыдып берген.

Аңаа — ада-өгбезинден тура ажылчыннын оглу болгаш бодуоокта чаа ажылчын чораан кижиге — хүндүлүг шахтёрнуң адын алыры онза таалаңчыг болганын эш Л. И. Брежнев демдеглээн. Оон болунга, Совет Эвилелинің Коммунистиг партиязынга, совет улуска хамаарыштыр поляк өңүктернин көргүскен чаагай сеткилсагыжынга чүректің ханызындан өөрүп четтиргенин илереткеш, ол мынча деп чугаалаан.

Совет Эвилелинің Коммунистиг партиязы биле Польшаның каттышкан Ажылчын партиязының аразында мындыг чоок болгаш акы-дуңма харылзаалар туруп турар чорук улуг аас-кежик-тир. Ол чорук бистиң чурттарывыстың болгаш бүгү социалистиг демкаттыштырылгазының сырый каттышкан чоруун быжыглап, бистиң чурттарывыстың экономиктиг күүү-шыдалын көдүрер, бистиң улустун амыдыралын экижидер дугайында биске дузалап турар-дыр.

(СЭТА).

ЭШ Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ ВАРШАВАДА ЧОРУП ТУРАРЫ

ВАРШАВА. (СЭТА). Июль 21-де СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев Варшаваның 1939—1945 чылдарда маадырларынга тураскаал баарынга чечектер салган.

Театр шелүүге найысылалдың чурттакчылары Л. И. Брежневке өөрүшкүлүг байыр чедирген. Л. И. Брежнев оларның-биле амыр-менди солчуп, он-он кижилерниң олче сунган холларын тудуп, байыр чедирип турган. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң ол чылыг ужуражыышкының польша-совет найыралдың база бир көргүзүү болган.

Ол кежээ Операның болгаш балеттың улуг театрынга байырлыг концерт болган. Оны Улустуң чаңгыс-эп фронтузунуң Бүгү-польша комитеди ПУР-нуң тургусчуганындан бээр 30 чылынга холбаштыр организиастаан. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев, ПКАП ТК-ның Бирги секретары Э. Герек, ПУР-нуң Күрүне Чөвүлелинің Даргазы Г. Яблоньский, ПУР-нуң Министрлер Чөвүлелинің Даргазы П. Ярошевич оларны залга олурганнар туруп келгеш, диңмиттиг адыш часкап уткаанар. ПКАП ТК-ның Политбюро кежигүннери, кежигүнге кандидаттар, ПКАП ТК-ның секретарылары, Күрүне Чөвүлелинің болгаш чазактың кежигүннери, политиктиг партияларның, хөй-ниити организацияларының удуртукчулары, польша шеригнің генералдары болгаш офицерлери, эртемнің, культураның төлээлекчилери, күш-ажылдың мурнакчылары, социалистиг чурттарның төлээлери, дипломаттыг төлээ черлериниң кежигүннери база концертке олурганнар.

СОВЕТ ЧАЗАКТЫҢ МЕДЕГЛЕЛИ

Кипр Республиканың президентизи Макариоска баштаткан, хоойлу ёзугаар чазаайга удур грек шериг идегеттериниң организастаан үймээнинин кемнинн Совет чазак бо чылдың июль 18-теги медеглелинге-ле тайылбырлаап, Кипрниң херектерни Грециянның холгаарлап турарын соксадырынче угланган хемчегларни доп-дораан алыр деп саналдаан.

Ынчанмыже Кипрде байдал экижиринче угландыр өскерлирден туржук, харын улам дүшкүүрлүг болгаш айыылдыг апар чыдар. Совет Эвилели ооц уламындан ол ортулукта болгаш ону долгандыр бооп турар болуушкунче катап кичээнгей угландырар ужурга гаваржып турар. Грек шериг идегеттер Кипр күрүненің хамаарышпас чоруунга удур боттарының халдакчы үүлгедиглер кылыры үргүлчүлеп турар. Кээп турар чаа-чаа дыңнадыглардан алгаш көөрге, шериг эвилели НАТО-нуң тодаргай бөлүктериниң деткимчезинің түңнелинде ол үүлгедиглери кылып болур арга бар болган дээрзиде кандыг-даа чигзиниг чок. НАТО кежигүннери чамдык чурттар Макариостуң хоойлу ёзугаар кара чаңгыс чазаан камгалаар сөзүн сөглээриниң орнунга херек кырынга үймээнчилерни деткий берген. Ол чурттарның наймыылалдарынга Кипрниң болгаш оон президентизи Макариостуң хоойлу ёзугаар чазаан деткиир чаңгыс-даа сес сөглеттинмээн деп чүве факт-ла болгай. Ындыг турбуже Кипрниң херектерин шериг күжү-биле холгаарлаарын боттандырганнары, кипр улустуң тускай догуннаар эргелерин дерзин чөрчүп үрен турарларны мактаар чыгыы чүүлдерни эңдере тарадып турар.

Грециянның халдаашкыны Кипрниң ойтур шаварынче болгаш хоойлу ёзугаар чазактың эрге-чагыргазын катап тургузарынче президент Макариос КНО-нуң Айыл чок чорук чөвүлелиниң иидириниден кыйгырарга безин ол чурттарның төлээлекчилери аңаа ону деткип болур деп санавайн барган.

Хамаарышпас база бир күрүне — Эфиопия — фашистиг эжелелдиг айылынга таварышкан деп чүве ам Кипрде база ону долгандыр бооп турар халаптыг болуушкуннарның уламындан сагышка кирип турар эвеспе деп айтырыгны хөй-хөй кижилер салып турар.

Бөгүн, июль 20-де, Кипрге Турция шериглерин чедире берген. Турк шериглер биле уймээнчилер отрядтарының аразынга дайын месилдежиишкиннери эгелей берген. Турциянын чазаа ук ортулуктун турк общиназын камгалаарынын эргежок чугула апарганының уламындан ындыг базым кылганын тайылбырлаап, месилдежиишкинин тайбын таарыштыр шиитпирлээриниң бүгү аргаларын ажыглаар чөгел төнген деп чүвеге бүзүрээн соонда ук базымны кылган бис деп медеглеп турар. Оон алган хемчеглери Кипрниң хамаарышпас чоруун болгаш хоойлу ёзугаар чазааның эрге-чагыргазын катап тургузар сорулгалыг деп, ук чазак демдеглеп турар.

Кипр улусту чагыртынгыр деп кордааш, оон тура-соруун херекке албайн, Кипрни грек шериг идегеттериниң дузазыбиле холгаарлап алыксаар сагыштыгларның политиказының буурап турарын бөгүн Кипрде бооп турар хамык болуушкуннар тодаргай херечилеп турар.

Шалыпкын болгаш дээштиг хемчеглерни алырын ылап нетеп турар байдал бар апарган деп, Совет чазак санап тур. Совет Эвилели Кипр күрүненің хамаарышпас чоруу болгаш тускай догуннаашкыны дээш, энозис деп чүвеге, тодаргайлап чугаалаарга, Кипрни эжелээр үүлгедигге удур чайгылыш чок, шиитпирлиг туржуп турар. Кипрни НАТО-нуң шериг баазазы болдуруп алыр дээш, ук ортулукту эжелеп алырынче грек шериг идегеттер чүткүп турар деп чүвени Совет Эвилели база катап бадыткап тур. Президент Макариоска баштаткан Кипр республиканың хоойлу ёзугаар чазааның эрге-чагыргазын ылап бүрүн боттандырын болур аргалыг турарын аңаа хандырып баары, ортулуктан бүгү грек шериг албанныларны доп-дораан чайладыры эргежок чугула. Грециянның шериг күжү-биле холгаарлаашкын кыла бээринің мурнунда Кипрниң хамаарышпас болгаш тускай догуннаан күрүне бооп турган байдалын катап тургузуп берген турар ужуулуг.

Бодунуң үлүг-хуузун Айыл чок чорук Чөвүлели база кинрер ужурлуг. Кипрниң иштики херектерин даштыкыдан холгаарлаар чорукту доп-дораан соксадыр, бодунуң салым-чолун кипр улустуң боду шиитпирлеп болур аргалыг турарын боогдаар бүгү шаптыктарны чайладыр дугайында ылап шиитпир үндүрер болза, Айыл чок чорук Чөвүлели бодунуң хүлээлгезин күүседир. Ындыг шиитпир үндүрбее болза, Айыл чок чорук Чөвүлели хүндүлүг хүлээлгезин күүсетпес ийик.

Грек шериг идегеттериниң бүгү делегейге көзүлүр кылып турар кемниг үүлгедиглериниге удур боттарының үнүн күштелдирери, республиканың хамаарышпас чоруу база тускай догуннаашкыны дээш кипр улустуң болгаш оон хоойлу ёзугаар чазааның демиселинге ылап деткимче көргүзери, Кипр республикадан даштыкы чурттарның бүгү шериглерин үндүрерин хандырары—тайбыны, улустарының хамаарышпас чоруун үнелээр күрүне, чазак бүрүзүнүң хүлээлгези болур.

ТУРГУЗУКЧУ ИШТИҢ БАЗЫМНАРЫ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

141 миллион рубльге; 4,3 миллион кезек радиоприёмниктерни болгаш радиолаларны; 3,2 миллион телевизорну; 476 мун мотоциклдерни болгаш мотороллерлерни; 2,4 миллион чазаг-тергелерни болгаш моточазаг-тергелерни; 1,9 миллиард рубльдин мебель аймаан бүдүрүп үндүрген.

Оон-биле чергелештир үлетпүр ажылынга элээн четпестер бар болганын дыңнадыгда айыткан. Чамдык бүдүрүлгелер продукция сайыраңгайжыдып, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн белидериниң болгаш чыылданын доктааткан планнарын күүсетшээн. Каустиктиг сода, күгүр кислотазы, химиктиг волокно болгаш үлазын, нефть аппаратуразы, парлалга саазыкының чамдык хевирлерин, түлүг ыяжын, целлюлоза, картон, трикотаж кылыгларны, хөм илик, хеп чүүр машиналар, электри-биле ажылдаар доозун сорудурукчуларын болгаш чамдык өске-даа продукция бүдүрериниң планы чедип күүсеттинмээн. Бүдүрүлгени улам ынай көвүдедиринге хөй-хөй бүдүрүлгелер күрлавырлавы ам-даа долузу-биле ажыглавайн турар. бүдүрүлге күүлерин ажыглаарында четпестер база бар бооп турар.

Эртем-шинчилел, төлевидел конструктор организациялары болгаш бүдүрүлгелери үлүс ажыл-агыйының бүгү алыраларын хөгжүдеринге чугула үжүр-дузалыг эртем-техниктиг дешилгенин айтырыгларының талазы-биле ажылларны үргүлчүлээн. Эртем ажылдакчыларының саны 1,1 миллион ажып турар.

Бүдүрүлгенин техниктиг сайыраңгайжытылга з ы н ы н болгаш интенсификациязының түпелинде бүдүрүлгелерниң техника-экономиктиг көргүзүүлери экижээн.

Бо чылдың бирги чартыында көдээ ажыл-агыйын ажылчылары эткен чылдың чеднишкиннерин быжыглаар болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинин өзүлдезин үлам ынай хандырарының талазы-биле үлүг ажылды чорутканын ССРЭ-нин Төп Статистика Эргелелинин дыңнадыында оон ынай чугаалаан турар.

Чурттун чер ажылдакчылары часкы хөөв ажылдарын организастыг зооскан. Колхозтар болгаш совхозтар часкы тарылганын планын ажыр күүсеткен, кызыл-тастыг ристи, күкүрүзаны, чигир-свёклазын болгаш көдээ ажыл-агыйын өске-даа культураларын планында көрүнгенинден ажыр чаҗып тараан. 1974 чылда бүгү ажыл-агыйларга тараанын шеңу баштайгы саналгалар-биле алырга 216 миллион гектар болган. Ол болза эрткен чылдын ол-да үезин-биле деннээрге 1,5 миллион гектар хөй болганы ол. Тараа культураларының, хөвеннин, чигир-свёклазының, тарымал тооруктун шеңу калбарган. Суггаттыг болгаш кевирип күргаткан чердерде тарылга шеңу өскен.

Бүгү чердерде колхозтарга болгаш совхозтарга сиген кезиниин база мал чеми белеткээринин талазы-биле ажылдарны чорүүлүп турар. Оон-биле кады чамдык районнарда, республикаларда, крайларда болгаш областарда июльдин ортан үезинге чедир белеткээн сиген, сенаж болгаш сигендалганы эткен чылдың олла үезинден эвээш бооп турар.

Тараа культураларының массалыг ажаап алышкыны эгелээн.

Колхозтарда болгаш совхозтарда малдың болгаш куштун баш саны өскен, оларның продуктулуу бедээн. Мал ажылының продуктуларын бүдүрери болгаш күрүнеге садып алыры көвүдээн.

Колхозтарда болгаш совхозтарда мал ажылының продуктуларын бүдүрери эткен чылдың бирги чартыы-биле деннээрге: сүт—8 хүү, чүүрга—12 хүү, эт—9 хүү өскен.

Мал ажылының продуктуларын күрүнеге садарының талазы-биле үлүс ажыл-агыйының чартык чыл планы ажыр күүсеттинген. Эткен чылдың бирги чартыынга деннээрге күрүнеге сатган малдың, куштун саны, сүт болгаш чүүрга хөй болуп турар.

Көдээ ажыл-агыйның материал-техниктиг баазазы улам ынай быжыгып турар. Көдээ ажыл-агыйны хөгжүдеринге күрүненин болгаш колхозтарның капитал салыышкыны бүгү ажылдарының комплексизинин талазы-биле 12 миллиард рубль болган ийикпе. 1973 чылдың бирги чартыынга болаарга 12 хүү өскен.

Чартык чылда техниканың эң чугула хевирлерин, минералдыг чемнишчидилгени болгаш мал чеми фосфаттарны белеткээриниң планын күүсеткен.

Транспорттун бүгү хевирлериниң талазы-биле чүк саарылгазы 2,4 триллион тонна-километр болган болгаш эткен чылдың бирги чартыынга деннээрге 7 хүү өскен. Пассажирлер аргыштырары 318 миллиард пассажир-километр болган ийикпе, азы 6 хүү өскен.

Эткен чартык чылда күрүненин капитал салыышкынынын күсели-биле 20,6 миллиард рубль түннүг кол фондуларны ажыглалга киирген ийикпе, азы эткен чылдын ол үезинден 4 хүү хөй болган. Ынчалзажок кол фондуларны ажыглалга киирериниң бирги чартык чылда үлүс ажыл-агыйының ниитизи-биле күүсеттинмээн.

Улус ажыл-агыйынга күрүненин капитал салыышкыны 39 миллиард рубль болган, эткен чылдың бирги чартыынган 9 хүү хөй кылдыр күүсеттинген. Күрүненин капитал салыышкынының хемчээлинин талазы-биле бирги чартык чылдың планы 95 хүү, түдүг-монтаж ажылларының талазы-биле план 99,5 хүү күүсеттинген.

Тудугга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери 1973 чылдың бирги чартыынга деннээрге 6,4 хүү өскен. Ынчангаш түдүг-монтаж ажылының хемчээлинин бүгү өзүлдезин ажыллакчыларның санын көвүдетпейн турган. күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедизериниң күсели-биле чедил алган.

Улус ажыл-агыйында көрээлиг түдүг ажылларының чартык чыл планы ниитизи-биле 100,1 хүү күүсетинген, ажылларның хемчээли 5 хүү көвүдээн.

Колхозтар аразының түдүг организацияларының кылган ажылының хемчээли 10 хүү өскен.

Түдүг-монтаж ажылларының бот-үнези 0,5 хүү чиңгээн. Көрээлиг түдүг-монтаж организацияларының орулгазы 8 хүү көвүдээн. Ниитизи-биле үлүс ажыл-агыйының түдүг-монтаж ажылынга элээн хөй түдүг-монтаж организациялары, көрээлиг ажылларның хемчээлинин, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн, орулганын болгаш түдүг-монтаж ажылларының бот-үнезин чиңгедиринин талазы-биле планныг лаалгаларны күүсетпээннер.

Улус ажыл-агыйында ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның саны чартык чылда ортумаа-биле 98,3 миллион кижи болган ийикпе. Эткен чылдың бирги чартыынга деннээрге 2,2 миллион кижиге, азы 2,3 хүү өскен.

1972 чылдың төнчүзүнден эгелээш, айда шалыының алаккы хемчээли 70 рубль четпес ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның шалының өстүрер, оон-биле кады үлүс ажыл-агыйының бүгү алыларының бүдүрүлгелериниге ортумак ажыл төлевирлиг ажылдакчыларның шалының болгаш тариф төлевирин көвүдедир хемчегларни 1974 чылда үргүлчүлээн.

Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның айда акша-шалыны ортумаа-биле 139,5 рубль бооп турар болгаш 1973 чылдың бирги чартыынга деннээрге 4,8 хүү көвүдээн. Төлелгелерниң болгаш ниитилел фондуларының чиңгелделери-биле кады ажыл төлевири 188 рубль бооп турар болгаш 4,6 хүү көвүдээн. Колхозчуларның ажыл төлевири 6 хүү бедээн.

Чоннуң ниитилел фондуларындан ап турар төлелгелер болгаш чиңгелделер 40 миллиард хире рубль бооп турар ийикпе. Эткен чылдың бирги чартыынга деннээрге 6,5 хүү көвүдээн.

Ажаалга кассаларында чоннуң салыышкыны 4,7 миллиард рубль болган. Күрүне болгаш кооператив салыының үүрмектеп садар бараан саарылгазын 93,3 миллиард рубль болган. Үүрмектеп садар бараан саарылгазының чартык чыл планы 99,4 хүү күүсеттинген.

Совет Эвилелинин даштыкы салыының саарылгазы 17,8 миллиард рубль бооп турар болгаш эткен чылдың бирги чартыынга деннээрге 20 хүү өскен.

Чонга ачы-дуза чедиринин хемчээли эткен чылдың бирги чартыынга деннээрге 10 хүү өскен, оон иштинде кедээ черлерге 13 хүү болган.

Күрүне бүдүрүлгелери болгаш организациялары база амыдырал-тудуг кооперативтери бирги чартык чылда ниити шеңу (ажыктыг) 27,7 миллион дөрбелчин метр чаагайжыды түттүнган чаа бажыңнарны ажыглалга киирген. Ол ышкаш колхозтарның болгаш чурттакчы чоннуң боттарының акша-хөөрөнгизинин күсели-биле база күрүне чээлизинин дузазы-биле хөй санныг чурттарга бажыңнарын түткан. Күрүненин капитал салыышкыының күсели-биле ниити эртемнин чаа-чаа школаларын, школа назы четпээн уруглар албан черлерин, эмнелгелерни, поликлиникаларны болгаш культура-амыдыралдың өске-даа хөй-хөй объектилерин туткан. Оон-биле чергелештир чурттарга тудугнуң болгаш культура-амыдырал тудугларының чартык чыл планы күүсеттинмээн.

Хоорайларны болгаш суурларны улам ынай чаагайжыларының талазы-биле үлүг ажылдар чорутунган. Чартык чылда 1,7 миллион баж

ШЫНАР-КОЛ ЧҮҮЛ

КИЧЭЭНГЕЙГЕ

● 1974 чылдың бирги чартыында Бин-Хем, Танды, Каа-Хем районнарның колхозтары болгаш совхозтары багай шынарлыг сүт дужааган дээш 55, муң ажыг рубльди чедир албаан.

● Каа-Хемниң күрүнеге саткан сүдүнүн — 24,6 хуузу, Бин-Хемниң —11,2 хуузу, а Тандының — 9,25 хуузу сорттуг эвес деп шынар-биле хүлээп алдынган.

● Төп районнарның ажыл-агыйларындан үүгле «Көк-Тей» совхозтуң саанчылары күрүнеге эки шынарлыг сүттү дужаап турар.

АЖЫЛ-АГЫЙЛАРДАН ХАМААРЖЫР

Мал продуктуларын күрүнеге хүлээп алырының талазы-биле чаа негелде, стандарттарны 1970 чылдан эгелеп чуртта ажыглап эгелээн. Ол чорук продуктуларның шынарын экижидеринге ажыл-агыйларның сонуургалын бедидер талазы-биле таарымчалыг байдалдарны тургузуп турар.

Моон мурнунда чылдарда сүт белеткелиниң үезинде оон шынарын барымдаалавайн, үүгле хемчээл, дедзизин өзугаар өртээн төлеп турган. Ол чорук продуктуның шынарын экижидер дээш ажыл-агыйларның үилүрүп турган чаргдалдарын эгидер арганы тургуспайн, харын-даа оларның бо талазы-биле сонуургал, идепкейин кудуладып келген. Чаа стандарттарның негелдезин өзугаар сүттүң өртээн оон шынарын барымдаалап төлээр кылдыр чурумчутканы айытынган четпес чорукту узуткаан болгаш продукцияның шынарын бедидеринге коллектив бүрүзүнүң сонуургалын бедиткен. Чаа негелде өзугаар сүттү бирги, ийиги сорттуг болгаш сорт чок деп үш янзы шынар өзугаар хүлээп алыр апарган.

Бирги сорттуң бир тонна сүдүн күрүне 230 рубльге хүлээп ап турар. Ийиги сорттуң — 215 рубль, а сорт чок сүтке — 204 рубльди төлеп турар. Моон алгаш көөрге, сорттар аразының өртек-үнезин улуг ылгалдыг. Сорт чок сүт дужааган ажыл-агыйлар бирги сорттуун дужаганнарынга бодаарга бир тониадан-на 26 рубльди чедир албайн баар. Ынчаарга сүтке хамаарыштырган бо сорттар чүүдүн хамааржырыл деп айтырыгны тодарадып көрээлинер.

Сүттүң сорттуг шынарынга оон үскүү (хоюу) хамаарышпас. Бо талазы-биле төлевир, санажылгалар аңгы. Сорттуг шынарга сүттүң кислоттуг чоруу (ажып-ажывланы), арыы болгаш редуктазыг шынары (бактериялардың хөй-эвээжи) хамааржыр. Моон алгаш көөрге бедик сорттуг сүттү күрүнеге дужаап, хөй орулганы чедип алыры үүгле ажыл-агыйларның боттарындан, ылаңгыя сүт-бараан фермаларының ак сеткилдиг ажылындан хамааржыр-дыр. Инектерден сүттү арыг-силиг саап алгаш, ону соотказ, үр шыгжавайн дужаар болза, сүт ажывас, арыг болур болгаш бактерия-зы кевүдеваан болур. Ындыг сүт бирги сортка дужаттынар.

Сүттүң сорттуг шынарын бедидеринге ажыл-агыйлар баш удур белеткеннин алдын дээш чаа стандартты шинчээдиринге, олче шилчип киреринге элээн үеин берген турган: 1970 чылдан бээр бо үеиин дургузунда колхозтар болгаш совхозтар сүт-бараан фермаларын санитар-гигиенаның негелделеринге дүүштүр дерип, сүт арыглаар, соодар дериглерин, оон шынарын химаар лабораториялары тургузуп алыр ужурлуг турган.

Кызылдың сүт заводу бо чылдың март 1-ден эгелеп ажыл-агыйлардан келген сүттү күрүне стандартының чаа негелделерин өзугаар хүлээп ап эгелээн. Ынчангаш республиканың күрүне хайгааралының лабораториязы Бин-Хемниң «Саян» совхозунуң, Тандыда ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтарының сүт-бараан фермаларынга хыналдаларны организаторияны, сүт соодар соодукчуну үүгле төп фермада тургускан. Өске ийи фермада ындыг үүлдер чок. Оон түңнелинде совхозтуң заводче чоруп турар продукциязының хөй кезин куду сорттарга хүлээп алдының турар. Отчёт, учётту эки тургуспаанындан сүттүң янити хемчээлин, шынар көргүзүглерин чижеглелбиле «ол хире боор» дээш фактуралап чоруп турар. Ынчангаш чоруткан продукция биле хүлээп алдынган продукцияның дедзи-даа, шынар-даа талазы-биле карышкаа улуг. Бо айтырыгны тус-тус районнарда улусчу контроль комитеттери, оон чер-черде бөлүктери, постулары холга ап, шыңгыы контрольду тургузар болза эки. Үүте дээрге, сүт заводтарынга ажыл-агыйлардан кээп турар сүттүң фактураларында оон дедзизин, шынар көргүзүглерин айытпаан үүлдер удаа-дараа болгулаар-дыр.

«Саян» совхозка хыналданы химаарааны июнь айда чоруткан. Бо совхозтуң үш сүт-бараан фермазындан 3,5 айларның дургузунда дужаттынган сүттүң 51,4 хуузу бирги сортка, 47,5 хуузу ийиги сортка, 1,1 хуузу сорт чокка хүлээп алдынган. «Саян» совхозка бодаарга ындыг байдал черле эки. Ынчалзажок бүгү сүттү бирги сортка дужааган болза, бо ажыл-агый база-ла 5 муң рубльди немей алыр аргалыг турган.

Үстүнде чижектерден хаңдыг түңнелдерин үндүрүп болурул?

Бир эвес сүт-бараан фермаларында байдалды экижитпес болза, бо ийи совхозтуң кайызы-даа чыл дургузунда 10-10 муң хире рубльдин орулгазын чедир албас-тыр. Сүт-бараан фермаларынга сүттү арыглаар, соодар херекселдерин тургузып, ону хүлээп алыр пунктуларже дүрген сөөртүүрүн организатташ, мал ажылында хөй орулганы ап болур иштики курлавырларны чедир ажыглавайн турарывыстың бир фактызы бо. Ону чедип алыры ажыл-агыйларның удуртукчуларындан, специалистеринден хамааржыр.

Сүт шынарынга хамаарыштыр республиканың үүгээр шыырак дээн совхозтарынга чоруткан хыналданың түңнели бо. А ынчаарга өске ажыл-агыйларда бо талазы-биле байдал кандыгыл? Ону тодарадыры-биле республиканың сүт комбинадының чамдык материалдарын сайгарып көрдүвүс.

Оон илерээн үүлдер бо:

Бин-Хемниң ажыл-агыйлары чартык чылда хир-боктуг, ажыксый берген сүт дужааган дээш 21 муң 846 рубль карылгалыг болган, оон иштинде «Кызыл тараачын» — 5,7 муң, «Саян»—9,5 муң, «Хадың»—1,5 муң, «Өөк»—5,1 муң рубль карылгалыг болган.

Каа-Хемниң ажыл-агыйлары 14 муң 350 рубль чидириглиг болган. Оон иштинде «Бүрен» совхоз—3,2 муң, «Тиилелге»—3,1 муң, «Октябрь 30 чылы» — 2 муң, «Ленинчи орук»—2,5 муң, «Коммунизмче орук»—3,1 муң, «Кызыл тук»—359 рубль карылгалыг болган.

Тандының ажыл-агыйлары багай шынарлыг сүт дужаагаш, 18 муң 838 рубльди чедир албаан. Оон иштинде «Революцияның чалбыжы» совхоз 2,4 муң, «Тиилелге» — 5,2 муң, Тока аттыг совхоз — 3,8 муң, ССРЭ-ниң 50 чылы—5,7 муң, Дуржулга станциязы —1,6 муң рубльди немей алыр аргалыг турган.

«Кара-Хаак» колхоз 547 рубль карылгалыг болган. Кызылдың сүт комбинадынга сүт дужаап турар төп районнарның ажыл-агыйларындан чүгле «Көк-Тей» совхозтуң саанчыларының эки шынарлыг продукциязы дужаап турарын мактаар апаар.

Хөй чурагайлар хиирген дээш номчукчулар бисти буруудатпас боор. Тус-тус ажыл-агыйларның, районнарның удуртукчу ажылдакчылары чогуур түңнелди кылып, хемчегин алзын деп идегел-биле тодаргай чурагайларны көргүстүвүс.

Мал продуктуларын бүдүрери, ылаңгыя сүт бүдүрери карылгалыг боор чүве-ле болгай деп таймылбыны хуралдарга-даа дыңнаар болгай бис. Боттарывыстың эдил, кылып ап болур үүлдеривистің ужуунда бо хире хөй когаралды үндүрүп, саанчыларның күш-ажылын чогууру-биле үнелевейн турарывыстан (чүнүп-даа мурнунда удуртукчулар болгаш специалистер) мал ажылы карылгалыг боор турар деп түңнелди кылыр апаар.

Маңаа хамаарыштыр Көдээ ажыл-агый министерствозунуң, совхозтар каттыжышкынының санал-оналы кандыг ирги?

Г. ДОЦЕНКО,
республиканың күрүне хайтааралының лабораториязының инженери.

С. МААДЫ,
«Шынның» тускай корр.

РЕДАКЦИЯДАН: республиканың барыын талакы районнарында бо талазы-биле байдал база кордуне бээр. Мал продуктуларын, ылаңгыя сүт бүдүрерин орулгалыг болдурар дээш кандыг үүлдерни кылып болурун база бисте чедир кылдынмайн турар үүлдер кандыгыл, кандыг четпестер моондак ужураштырып турарыл деп айтырыгларга хамаарыштыр бистің номчукчуларывыс, ылаңгыя саанчылар, кадрчылар, специалистер боттарының саналдарын редакцияга бижиирин дилединвис.

«Шынның» рейдизи

КОММУНИСТИГ КҮШ-АЖЫЛ ШКОЛАЛАРЫ ДУЗАЛААН

Томск областың ыяш-үлетпүр ажыл-агыйларынга белеткээр ыяштың 80 хире хуузун улгаттырган комплекстиг бригадалар бо чылын белеткээн турар. Областың ыяш белеткекчилери чайның дургузунда миллион кубометр ажыг ыяшты белеткээрлер. Эрткен чылын шенелде кылдыр ажыглап турган үүлдер ам ажылдың нормазы болу берген. «Ыяш белеткелиниң бүдүрүлгезиниң ажыктыын бедидеринче бүдүрүлгелер коллективтерин мобилизастаар талазы-биле СЭКП Томск, Тюмень болгаш Вологда обкомнарының дуржулгазының дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалы маңаа улуг рольду ойнаан. Ол доктаал болзаа областың ыяш үлетпүрүнүң партия болгаш ажыл-агый органнарының ажылының дайынчы программазы болу берген.

Улгаттырган бригадалар болуп ажылдаарынче долуузу-биле шилчээн Асиновскиниң ыяш-үлетүр ажыл-агыйынга — мурнакчыларның бирээзи ол коллективке СЭТА-ның корреспондентизи чораан. Чаа арга болза бригадирлерден, ажылчыннардан бүдүрүлгениң экономиказының ханызы-биле билип алырын, планнап билирин негээн.

— Ол бүгү чугула болгаш харысалгалыг ажылды коммунистиг күш-ажылдың школаларынга чоруулар дээрзин партия организациязы шинитпирлээн үүве —деп, ыяш-үлетпүр ажыл-агыйының партком секретары О. Д. Заречный чугаалаан. — Дөрт ындыг школага кол профессияларның кижилерин — вальцовщиктерни, трактористерни, авточүдүрүкчүлериниң операторларын каттыштырган. Теоретиктиг кичээлдерден аңгыда, бүдүрүлгениң бодунга практиктиг кичээлдерни база организастаан турган. Улгаттырган бригаданың удуртукчузу А. А. Собяниниң эрткен чылдың кыжынында ажылдың сайгарылгазын кылырын болгаш ону улгаттырган бригадага чедип алдынган түңнелдер-биле деңнеп көөрүн дааскан, ынчаарда ол комплекстиг бичин бригаданы удуртуп турган. Оортан дораан-на мындыг үүл илерен келген: бир эвес эрткен чылын ол бичин бригада снаалдазын күүседип шыдавайн барган турган болза, бо чылын ол онааллданы улгаттырган бригада 26 хуу ажыр күүсеткен. Эвлчегде бир тракторга ойлаштыр ажылдап кылышкын барык 20 кубометр өскен. Бичин бригада турда, оон бир кежигүнү аарый берзе азы бир трактор үрели берзе, ук бригаданы ол дораан-на улуубиле көшкадып турган. А улгаттырган бригада тракторларның курлаарлары бар турар болгаш янзы-бүрү мергежилдің ажылчыннары база бар болур. Ол чорук болза улгаттырган бригадаларны бир янзы көөрүнче ыяш белеткелчилерин албадапкан. Маңаа хөй-хөй кижилер хөй мергежилди чедип алырын база хайдырган. Продукцияның бот-үнезин болгаш экономика талазы-биле өске-даа көргүзүглерин тодарадаалар талазы-биле сайгарылгаларны база кылгылаан.

Коммунистиг күш-ажылдың школалары күш-ажылды коммунистиг өзуубиле көөр чорукка ажылдакчыларны кижизидеринге база улуг рольду ойнаанар. Бичин бригадаларга кижи бүрүзү бот-бодун билчир болгай. А улгаттырган бригадаларга звеноларга чамдыкта тарамык болгулаар, ынчаарга ажылдап кылышкынны бүгү коллективке хамаарыштыр санап түңнээр апаар. Моон ужурунда, маңаа кижи бүрүзүнүң бедик медерелдин, ак сеткилдин, бодунуң участогу дээш харысалгалыг болуру онза эргежок чугула. Күш-ажылды шак ынчаар көөр чорукту кижи бүрүзүнге сиңирип кижизидеринге ылаңгыя партияга, совет улуска СЭКП Төп Комитединиң Кыйгырыын чугаалажып көргени улуг идиги берген. Ынчангаш ажылчын бүрүзү белиткен хүлээлгелерни алгаш, оларны күүседирин кызымак оралдажып турган. Бүдүрүлгениң чаартыкчылары, күш-ажылдың маадырлары, экономистер, инженер-техниктиг ажылдакчылар ол школаларга кичээлдерни чоруп турган.

Бо бүгүнүн түңнелдери дораан-на көстүп келген. Эн-не улуг — Асиновск ыяш-үлетпүр ажыл-агыйының Тургайда пунктузу, чылда 158 муң кубометр ыяшты белеткээр кылдыр планнаан турда, ону чартык чылда-ла 107 муң кубометр кылдыр белеткээн. Өске-даа пунктулар графиктиг мурнадыр ажылдап турарлар.

К. МИРОШНИЧЕНКО,
Томск хоорай.

АЖЫГЛАЛГА КИРЕР ОБЪЕКТИДЕ

Кызылдың чанында, Улут-Хемниң оң талакы эриинде, даг баарында амгы үеин улуг бүдүрүлгезинин корпустары бедип үнүп орар. Ол болза Улут-Хем ыяш-үлетпүр ажыл-агый черинин ыяш дилдирип, ажылдап кылыр чаа комбинады-дыр. Ону бо чыллын дөртү кварталында ажыглалга киирерин көрген: дилдирер цех, одалга төвү, ыяш доктаадыр суг хөөлбээ, дузалал бүдүрүлгелер, насос станциязы, складтар...

Бо комбинат долуузу-биле ажыглалга киргеи соонда бир чылда 75 муң кубометр ыяшты дилдирип, ажылдап кылыр аргалыг, ында бүгү ажылдарны экижидер хемчеглерни механизастаан, бистің чуртувуска бүдүрген күчүлүг техниканы ында эптеп турар.

Бо чугула объектини чогуур хуусаазында ажыглалга киирер дээш кызымак ажылдап турар тудугжулар ында хөй. Наталья Петровна Копотеванын удуртуп турары шеверлекчилер бригадазында 15 кижи ажылдап, хүн бүрүнүң даалгазын доктаамал ажыр күүседип турар. Бригаданың кежигүннериниң хөй нуруузу комсомолчулар, тудуг училищелери дооскан, бедик мергежилдиг ажылчыннар болуп турар, оларның кылган ажылының шынары эки. Бригаданың бөлүк шеверлекчилерин чурукта тыртты рганы бо.

Ындыг-даа болза бо бүдүрүлгенин тудуу сөөлгү үеде көскүзү-биле саадап турары илдеп апарган. Бажынарны тудуп кагза-даа, оон иштинде эптелге ажылдары дыка саадап турар. «Үлетпүр-тудуг» эргелери маңаа улуг бурулуг. Ол ышкаш суг дамчыдар канализацияның тудуун № 7 тудуг-монтаж эргелери саададып турар. Бир эвес бо шиг-биле ынчаар ажылдаар болза, бүдүрүлгени ажыглалга киирер хуусаа уламдыгын болуру чайлаш чок.

Тудуг-монтаж ажылдарының плавын декабрь 28-те доозар, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 3 хуурга бедидер, хөй ажылчыннарның мергежилин бедидер... Оон-даа өске чугуда үүлдерни социалистиг хүлээлгеде айыткан. Ам кандыгыл? Байдал аңаа дүүшпейн турар. Объектини тудуп турар кижилер үргүлүү солчуп турар, ындыг таварылгада ажылчыннарның мергежилин улам бедидери, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрери берге болгай.

Республика тудугларында чугула черни эвлээр чаа комбинатты хуусаазында ажыглалга киирер төлээде, тудуг-эптелге ажылдарын чорудуп турар организациялар боже улуг кичээнгейни угландырып, ажылдаары чугула апарган.

А. АИР.

ПЛАНЫН АЖЫРГАН

Тес-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң ажыл-ишчилери бирги чартык чылда мал продуктуларын бүдүрерин болгаш ону күрүнеге садарының база малдың баш санын өстүрериниң, оон продуктулуг чоруун бедидериниң талазы-биле алгаа социалисиг хүлээлгелерин ажыр күүсеткен. Тодаргайлаарга, колхоз эрткен алды айда күрүнеге эът садарының планын 110 хуу, сүттү— 163,3, дүктү—165 хуурга күүсеткен.

Колхозтуң малчыннар аразында калбарган социалистиг чарыжының мурнуку одуруунда Максим Суваидин чоруп турар, төрүүр үүс хойдан ол 115 хураганы онча-менди камгалап алган. Хойжулар Иван Даңзүрүн, Борис Сыват, Долума Дөңгүр олар төрүүр үүс хойдан 106-100 хураганнарны дорукторуп өстүргеи.

Хараал-Тей сүт-бараан фермазының саанчылары Делгермаа Биче-оол, Чедей Баткар олар боттарынга хуваттынган инектериниң бирээзиндеи-не бир муң ажыг литр сүүгү чылдың бирги чартыында сагганнар.

«Чодураа» колхозтуң ажылишчилери бо хүннерде үшкү кварталдың планныг онааллдарын ажыр күүседир дээш шудургу ажылдап турар.

Д. ДИРЧИН.

ХҮЛЭЭЛГЕ КҮҮСЕТТИНГЕН

«Шекпээр» совхозтуң ажылишчилери беш чылдың тодарадыкчы чылының планныг онааллдарын ажыр күүседир дээш көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының Бүгү-эвилел социалистиг чарыжынга идепкейлиг киржип, Совет Тыванның 30 чылынга төлептиг ужуражыры-биле социалистиг чарыштың түгүн бедик тудуп, эрес-соруктуг ажылдап турарлар. Ажыл-ишчилерни чүткүлдүг ажыл-керекче мобилизастаары-биле совхозта партия болгаш профэвилел организациялары эрткен чылда чарышты организастаанында четпестерни сайгарып көрүп, чарышты калбак нептерелдиг, улам дээштиг кылдыр чорудар талазы-биле боттуг хемчеглерни ап чоруткан.

Чарыштың негелделерин ажылдап кылган соонда, оон чорудулгазын доктаамал контрольга ап, түңнелдерин чогуур үезинде үндүрериниче улуг кичээнгей салдынган. Оон-биле холбаштыр көскү агитацияның янзы-бүрү хевирлериниң деңнелин бедиткен.

Совхозтуң парткому болгаш ажылчын комитеди политмассалыг, организакчы ажылды ажыл-агыйының участоктарынга хүлээп алдынган социалистиг хүлээлгени күүседиринче угландырып, ажыл-ишчилериниң күжүн олче мөөңнээн. Ылаңгыя совхозтуң партия организацияларында 25 агитатор болгаш 12 политинформатор боттарының ажыл-чорудулгазынга чарышка хөжүдап турар коллективтерже кол кичээнгей салып, эрткен чылын көшкак ажылдаан малчыннарга чедип, оларга мурнакчы дуржулганы таныштырып, четпестерни чайладырынга хүн бүрүнүң дузазын көргүзүп келген.

Беш чылдың тодарадыкчы чылында ажыл-агыйда кижи бүрүзү хуузунда социалистиг хүлээлгени алганнар. Ол ышкаш звенолар, бригадалар, фермалар боттарының аразында чарыштың керээзин база чарган. Тиилекчи коллективтерге, чарышка киреринде тус-тус мурнакчыларга шилчиир вымпелдерни тыпсыры чарыштың негелдезинде көрдүнген. Бодунуң онаашкан ажылынга доктаамал эки көргүзүглерни чедип ап турарларга «Тергиин мергежилдиг кижизин» деп атты тыпсып турар. Тиилекчилерге холбаштыр моральдыг болгаш материалдыг идиг бериишкинин чөп ажыглап, оларны шаңнап, мактаар хемчеглерни ап турар.

Эрткен чылдарда өртүмек көргүзүглүг, харын-даа хөжүдап каяп турганнар бо чылын боттарының алган социалистиг хүлээлгелерин ажыр күүседир дээш черле хей-аътты ажылдап турар. Хойжулардан малдың баш санын өстүрериниң хөрээнге дараазында малчыннар улуг улуг-хууну киргеннер: И. Ооржак, Ы. Ооржак, Ш. Монгуш, К. Ооржак, Д. Хомушку, Ч. Куулар олар үүс баш хойга онааштыр 95—105 хураганнарны онча-менди ап, социалистиг хүлээлгезин долуузу-биле күүсеткеннер. Ажылагыйда ниитизи-биле үүс хойдан 11 малчыннар 90-даан 105-ке чедир хураганны алган. Хойжу бригадалар аразында эки көргүзүгүү Биле-Тейниң хойжу бригадазы (бригадири М. Калындуу) үүс хойдан 95 хураганны ап, чарыштың тиилекчизи болган.

Совхозтуң ажыл-ишчилери чартык чылдың планныг даалгаларын күүседир дээш шудургу ажылдаан. Ниитизи-биле ажыл-агый күрүнеге 108-108 тонна эът, сүүгү садар тургаш, оларны 115—111 тонна кылдыр саткан. 12 тонна дүк садар тургаш, 19 тоннаны саткан. 9630 баш хураган ажаап алдынган, ол база хүлээлгеден ажып турар. 602 быызаа ажаап өстүрер хүлээлгени совхоз бүрүнү-биле ажыр күүсеткен. Үүс баш хойга онааштыр 87 хураган алдынган. Ийи кыргылда пунктузунда «чымчак алдыны» чидириг чокка ажаап алырының изиг түлүк ажылы ам доозулган.

Амгы үеде совхозтуң партия организациялары бүгү политмассалыг ажылды, малга быжыг чем-суурну тургузарынче угландырып, эрткен кварталдың темпизин көшкатпас дээш, бүгү-ле ажыл-ишчи бүрүзүн, коммунист болгаш аныяктарны ам-даа күүсединиң ажыл-керекче мобилизастаар сорулгалыг.

В. МОНГУШ.
«Шекпээр» совхозта партком секретары.

КҮЖЕНИИШКИННИГ АЖЫЛДААН

Бай-Тайга районнуң көдээ ажыл-агый ажылдакчылары ниитиниң малының баш санын өстүрер, оон продуктулуун бедидер талазы-биле социалистиг хүлээлгени, планныг онааллдаларны бүрүнү-биле күүсеткен. Район ниитизи-биле күрүнеге эът садар планын 101 хуу, сүүгү —174, дүктү—168 хуу күүсеткен. Мал бажы өстүрериниң планын бода малды 106 хуу, чылгыны —104 хуу, хойну—129,7 хуу, ошкүнү—109 хуурга чедиргеи.

Ажыл-агыйлардан «Тээли» совхоз чартык чылда күрүнеге продукция садарының планын сүүгү 179 хуу, эътти—126 хуу, дүктү —220 хуу күүсеткеш, ажылагыйлар аразында социалистиг чарышка бирги черни ап, СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомунуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган.

КЫШТАГЛАРДА

Шагаан-Арыгда дугаары 589 көжүп чоруур механизастаттынган колоннада Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниниң эдилекчизи В. Эрес-оолдуң удуртканы тудугжу бригада бо хүннерде Даштыг-Кожагар белиндe 1 муң баш хой кирер кажааны, бир чурттаалга бажынын тударын доозуп турар. Маңаа Октябрь революциязы орденниг мурнакчы малчын Б. Ондар кыштаар. Мында ажылдан турарлардан Д. Самбуу, С. Ховалыг хүн нормазын доктаамал ажыр күүседип келген. Оларның кылган ажылының шынары база эки.

Бригаданың чамдык кежигүннери бир бөлүкке үстүп алгаш, совхозтуң Хайыракан салбырында үлегерлиг инек кажаазын тудуп эгелээннер. Арга-дуржулгалыг хоочуннар-биле бир денге мында аныяктар база хаара тутпуган. Олардан И. Хуурак-оол, О. Уйнук хүнде планныг онааллдазын доктаамал 125—130 хуу күүседип турарлар. Ам бригаданың мурнунда даанган объектилерни хуусаа бетинде бедик шынарлыг кылып доосказ дужаар үйүг сорулга турып турар.

Т. НУРСАТ.

Ажыл хайныккан

Өвүрде «Кызыл-Тук» колхозтуң Кызыл-Тей суурунуң төп кыргылда пунктузунда ажыл эртенгиниң сес шактан кежээкиниң чеди шакка чедир үзүктелбес. Ында бо хүннерде «чымчак алдыны» дээш демисел кажангызындан хайныккан.

Кыргыкчылар аразында калбарган социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда хол-биле кыргып турар улустан Идам Долума, электрилиг хачы-биле кыргып турар улустан — Сат Өшкү-Саар олар чөрүп турарлар.

Д. ООРЖАК.

«Березанскийниң» шөлдеринде

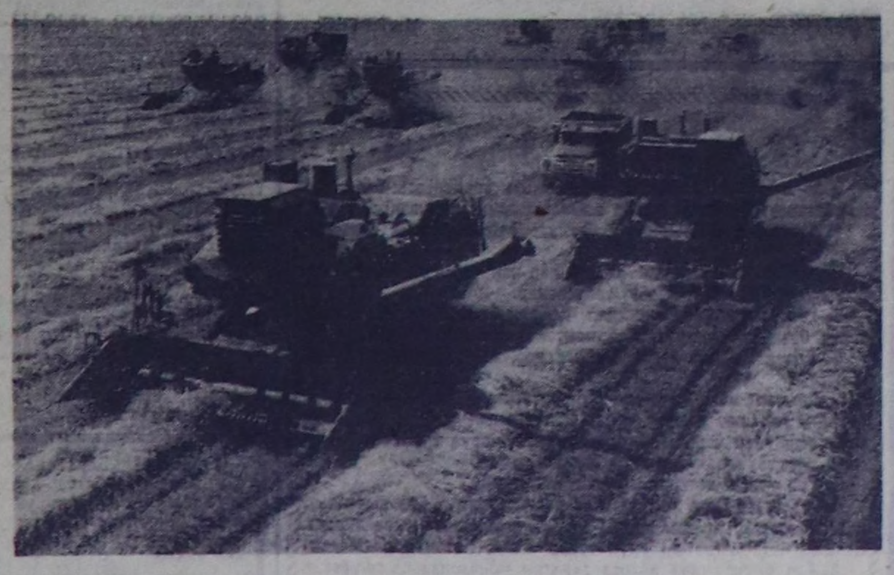

КРАСНОДАР КРАЙ. Үрезин өстүрер «Березанское» деп ажыл-агый 7 муң гектарга күзүн чажар тараа тараан. Ында делегей практиказынга көстүп көрбээн бедик дүжүттүг үрезиннерни өстүрүп турар. Бо чылын ол шенелдениң гектарындан-на 45—50 центнер тараанны ап турар.

Ол совхоз бо чылын 14 муң тонна үрезинни бээр.

УРУКТА: күзүн чашкан тарааны ажаал, бастырып турары. Тараа деңдески эвес бышкан үүве төлээде, механизаторлар бир участоктан өске участокче көжүп, бышкан черлерни мурнай кестирип турар.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

КОСМОС МААДЫРЛАРЫ—СЫЛДЫСТЫГ ХООРАЙДА

Чугула херектиг чедишкинниг доостуру—кажан-даа байырлал ышкаш болур. «Салют-3» станцияга П. Р. Попович биле Ю. П. Артюхинниг он беш хонук дургузунда ужудуушкуну доозулган. Чүс-чүс кижилер — эртемденнер, конструкторлар, инженерлер специалистер, ажылчыннар, хөй-ниитиниг төлөөлекчилери, журналистер Москва чоогунда аэродромга эрес-дидим шинчилекчилерни уткуур дээш чедип келгеннер. Космостуң маадырларының кадайлары—Марина Попович биле Нина Артюхина база-ла аңаа турганнар.

Космонавтыларның ужудуп келгени агаар лайнери хонгаш, байырлыг ужуражыышкын кылыр черге чедип келген. Космонавтылар Совет Эвилелиниң ийи дакпыр Маадыры П. Р. Поповичини болгаш Совет Эвилелиниң Маадыры Ю. П. Артюхинни чылган чон изиг адыш часкаашкыныбыле уткааннар.

Космос маадырлары күрүне комиссиязының даргазынга ужудуушкун программазын доосканының дугайын илеткээн. Олар совет космонавтыларның белеткелиниң удуртукчузу ужар түүлдүг генерал-майору В. А. Шаталов, эртемденнер, специалистер-биле мендилежип, куспакташканнар.

Космонавтыларның машиналары аэродромдан Сылдыстыг хоорайже углааш чорупкан.

Чаңчыл өзугаар ужуражыышкынның өзулалы Юрий Гагаринниң тураскаалы турар паркка үргүлчүлээн.

Оң соонда «Салют-3» станцияның экипажы-биле ужуражырынга холбаштырган митинг болган. Ону космонавтар белеткээр Ю. А. Гагарин аттыг төптүг начальниги-ниң бирги оралакчызы ужар түүлдүг генерал-майору А. Г. Николаев ажыткан. Ужудуушкуннуң түңнелдерин кылгаш, экипажтың эки ажылын, онаалданы тода күүсеткенин ол демдеглээн. «Салют-3»-түң ужудуушкуну космос шинчилээриниң совет программазының кезээ болур.

А. Г. Николаев орбитаның «Салют-3» станциязының ужудуушкунун белеткеп, боттандырган ажылын бедии-биле үнелээни дээш партия Төп Комитединге, СССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, Совет чазакка изиг өөрүп четтиргенин илереткен.

Митингге космонавт П. И. Климук, «Салют-3» болгаш «Союз-14»-түү кылган организациялардың, бүдүрүлге черлериниң, хөй-ниитиниң төлөөлекчилери түве чугаалаан.

Чыылганнар Павел Попович биле Юрий Артюхинни чылыы-биле уткааннар. Космонавтар кылган ажылының дугайын, орбитаның «Салют» станциязының улуг аргаларының дугайын, кылган эртем-техниктиг база медицина-биологтуг дуржулгаларының дугайын чугаалааннар.

Митингиниң киржиччилери СЭКП ТК-га, СССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунга болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге байырлыг чагааны чаңгыс үн-биле хүлээп алган. Олар Төрээн чурттуң кандыг-даа даалгазын моондаа соңгаар күүседириниң дугайын айыткааннар.

Оя-ла хүн күрүне комиссиязы «Салюттуң» экипажының отчёдун дыңнаан. П. Р. Попович биле Ю. П. Артюхинниң ажылын бедии-биле үнелеп көрген.

Июль 21-де Сылдыстыг хоорайга чаңчыл өзугаар парлалга конференциязы болган. П. Попович айтырыгларга харыылааш, «Салют-3»— кайгамчыктыг эптиг машина-дыр деп чугаалаан. Ону башкарары эптиг, эртем дуржулгазын кылырынга таарымчалыг. Станциядан дыка хөй эртем болгаш техниктиг дуржулгаларны кылган.

Орбитага ийи чеди хонук иштинде ажылдаанының соонда космонавтылар эрес-шоваа кестүр. П. Попович маңаа холбаштыр эки-чаагай байдаалдың кол-ла чылдагааны: хүннүң-не узук-соксаал чок ажылдаары болган деп чугаалаан. Оң-биле кады станция иштинде кандыг-даа мергежилди кылып болур спорт херексели бар болган. Оң-биле сургуулдаарга, деңзи чок байдалга эки болурунга дузалыг.

Доозулган ужудуушкунга холбашкан дыка хөй ажыл ам-даа бөрүн Ю. Артюхин демдеглээн. Борт журналында демдеглелдерни дораан-на корум-чурумчудуп, бүгү хайгаараашыннарны ниитизи-биле түңнээри күзенчиг.

Н. ЖЕЛЕЗНОВ,
А. РОМАНОВ,
СЭТА-ның тускай корр.

СЫЛДЫСТЫГ ХООРАЙ.

СЭТА-НЫҢ ДЫҢНАДЫЫ

Чер ортузу далайның Чөөн кезээнге Франс Пресс агентилеллиг дыңнатканы-биле алыр болза шериг-политиктиг байдал шыңгыраазы-биле холбаштыр Совет Эвилели бо чылдың июль 20-де Чепсектиг Күштериниң кезиги, а бо чылдың июль 20-ниң хүнүнүң ийиги чартыында — бүгү Чепсектиг Күштерни дайынчы байдаалда кирген кылдыр дыңнадып турар.

Ол-ла агентилеллиг медээлээни-биле алырга, аңаа харыы кылдыр НАТО-нуң Европада чепсектиг күштерин база дайынчы белеп байдалче кирген боон турар.

Франс Пресс агентилеллиг ол медеглеллери чамдык агрессчи күштериниң байдалды улам шыңгыырадырынче угланган бүрүн меге чоруу-дур деп, СЭТА чогуур органнарга медеглээрине томуйлаткан.

Совет Эвилелиниң Чепсектиг Күштери хүн бүрүде ышкаш аная байдалда турар болгаш бедик белеп байдалче оларны кирбээн боон турар.

Мергежилди шилип ап турар

Москваның автоматтыг шугумнар заводунда, совет бүдүрүлгелериниң өске-даа черлериндээзи-биле бир дамей, школачыларның мергежил шилип алырының чөвүлели ажылдап турар, ону заводтуң директору болтаан. Чөвүлелдиң сорулгазы — ниити билиг школазын доосан соонда элээди назылыгларның мергежил шилип алырынга дузалаары, оларга янзы-бүрү бүдүрүлге тускай эртемнерин таныштырары болур.

Чөвүлелдиң составында, сон ыңай, шефтеп турар ийи школаның башкылары, заводтуң профэвилел организациязының төлөөлекчилери, дуржулгалыг бүдүрүлгечилер база кирип турар. Чөвүлелдиң ал турар хемчегириниң планында — школачылар-биле чугаалажыры, оларның адамзи-биле беседалар кылыры, школа доосканнарга бүдүрүлгени болгаш ажылчын мергежилдерни таныштырары кирип турар.

ЧУРУКТА: Москваның № 459 школазының өренниктилери мергежил шилип алырының ниитөлүнде чондурар херекселлер-биле таныжып турлар.

В. РОДИОНОВТУҢ фотозу. (ПМА).

Буянныг мергежилдиң кижилери

МЕДИЦИНАНЫҢ ХООЧУНУ

1938 чыл. Кызылдың каттышкан школазының эмчи салбырын доосан аныяк кыс Барын-Хемчиктиг район эмнелгезинге ажылдаары-биле чеде берген. Салбырны ынчан чугле алды кижи доосканнар.

Районнарга эмчи кадрлары чедишпес турган ол үеин Падна Күдеровна. Сегленмей ам сактып чугаалап олургулаар. Оң күш-ажылчы баштайгы базымнарында кандыг таварылгалар турбаан дээр. Ылаңгыя бөжүүр иелерге эмчи дузазын чедирери чугула болгаш нарын турган. Чамдык улустар бөжүүр дээн кижиге лама, хам-даа чалаар, өрги өзу-биле бөжүдарын ораладжыр, кижи бергедей бергенге ам эмчи чалаар. Мындыг таварылгаларны болдурбас дээш, чон ортузунга тайылбыр ажылын эмчи ажылдакчылары калбартып, не-чаштып кадыкшылы дээш демиселди коткатпайн турганнар.

Бир-ле катап чайын төрелериниге ол шөлээлеп чеде берген. Бир хүн кожазында аалган кижи дувөрен кээптир. Эңги зараан хереезен кижиге эмчи дузазын чедирерин дилээн. Ам канчаарыл? Шөлээлеп чораан кижи эм, эмчи херексели ап чораан эвес. Бөжүүр не бергеден чыдар, эмнелге ырак. Аныяк эмчи чалаан аалга дүрген-не чеде берген. Иенин болгаш бичии чаштын, амы-тыны алдынган. Мындыг таварылгалар чангыс эвес улаа болган дугайын Падна Күдеровна сактып чугаалаар болду.

Амгы үеде чоннуң медицина хандырылгазы таныттынмазы-биле сайзырап, хөгжөөн, мергежилдиг, каза-даа чорааш ажыл-херекти чедишкиниг шинтирлеп шыдаар эмчи кадрлар өскен.

Медицинаның хоочуну Падна Күдеровна ындыг кижилериниң олдуруунга кирип, чоннуң кадысының камгалалынга 36 чыл бараан болуп келген. Оон эрткен күш-ажылчы оруу узун болган солун. Барын-Хемчик, Бай-Тайга районнарынга ажылдап келген бо эмчини танывас кижилер чок. Ырак-узакка чалалгаларга ол дүне-хүндүс дивейн чоруп чаңчыккан кижи. Соолгу үеде ол Барын-Хемчикте туберкузёз ажыглаларынга улур диспансерге ажылдап, аныяктарга үлегерин көргүзүп, бодунуң арга-мергежилин дамчыдып берип турган.

Чоокта чаа ону 55 харлаанын таварыштыр коллективте эш-ооруу пенсияже байырладыы-биле үдеп, чылыг сестери сөглеп, эвини күзээннер. Эрес-кашпагай, ажылгыр Падна Күдеровнаны кижи көргеш, чартык үүс чылды ажа бөскан деп черге болдаас. Ол Кызыл-Мажалык суурда иденкейлиг хөй-ниитичилериниң бирээзи, улусчу контроль болуунуң кежигүнү.

Хоочун ажылдакчының ажыл-амыдыралынга чаа-чаа чедишкиннерни, аас-кежиин күзеп каалыпар.

Е. АЖИ.

Барын-Хемчик район.

«Анна болгаш Командор»

Сураглыг артистер Иннокентий Смоктуновский болгаш Алиса Фрейндлих олар «Анна болгаш Командор» деп фильмде кол рольдарны ойнап турар, ону Киевтиг А. Довженко аттыг студиязынга тыртырып турар.

— Мээң малдырым — мергежилдиг шинчи кижи, ол болза эртемден дугайында шин бижип турар, ол эртемден лаборатория шенелделериниң үезинде айылга таварышкаш өлүп каар — деп, И. Смокууновский чугаалап турар.—Материалды чыып турган, ук чугаалчы шинчилекчи кижиниң төреллери болгаш өскүктерибиле ужуражы бөөр. Ажылдакчыларының шолалап кааны ол «Командорнуң» кадайы Анна-биле таныжып чугаалашканы эртем ажылдакчызы кижиниң мөзүүн хавы билип алырынга, ийи кижиниң улуг ынакшылының дугайын эки билип алырынга дузалаан.

Шинчи Иван Менделеевичийниң сценарийин өзугаар ол фильмни режиссёр Евгений Хрипюк, тыртыып турар.

(СЭТА-ның корр.).

Киев.

Дүрген өжүрген

Бүрен-Хем суурдан ырак эвесте Шанчыг дааның аар ийинде арга-ыяш хыва берген бир-ле кижи эскерип каан. Орт солган дугайында медээ конторага дораан келген. Кыска үениң дургузунда «Бурунгаар» совхозтуң директоры өрт өжүрер улусту шалыпкык организастаан.

30 ажыг кижи өрт болган черге баргаш, тус-тус болуктерге үстүп алганнар. Улусту баштап чораан кижи, совхозтуң экономизи эш Макаевский артты тайгаже улуг хол ооскүп турган черинче эң шыырактарны чоруткан. Барык дөрт шак хире үргүлчүлээн демиселдиг түңнелинде 200 гектар шөлдүг өртү өжүрүнген.

Эң бүрт болган берге участокка таварышкан эптер дидим болгаш дүрген ажылдаан. Оларга коммунист Күдер-оол Монгуш, Момук Даанмай, Алексей Кунгаа хамааржыр.

В. МОЛЬБИ.

(Уланчызы. Эгези № 170 «Шында»).

Мунуп көрзе дээн күзел-биле чарыгыг ооллар чапынче чызаалаксааш-ла аажок мен. Ооллар бир черже чоруур дей бөөрге азы чер чорааш четкилен кээрге, оларның чарыларын баглаштан чежин берип азы баглап каап, мдып-ла тур мен.

Мээң күзелимни Хунайның авазы билип каапкан:

— Эжиңерге дөө чаш чарыны — Уялыг-Мыйысты тудуп бергеш, мундуруп өөредиңер.

Ажыы-биле чугаалааргa, чарыг мунарынче Хунай-оол мени мооц мурнуда каш-даа албадаан түве. Мен, чарыга бир дажыттырып база четтигилкен кижи, чарыларның карактарын көөрүмге, чидиг-чадмы кончуг ышкаш боорга, черле элээн сестип турдум. А ам улуг кижи, арта-ла Хунайның авазы мунзун дээрге, шору дидимнелин келген мен.

Хунай-оол чаринь дораанна тудуп эккелди. Бедии кончуг, бажы шала чатпайып чоруй, баргылаан аажок улуг мыйыстарлыг, кара чоглурлуг куу чарыг. Менче кэрааның чидин кончуг-даа ышкаш, Арай ойталаксан турумда-ла, ооллар мени адактаткан.

— Эжиңерни баштай кезек чедиңер — деп, Хунайның авазы харын-даа оолларны чагыды, оон башка мен та канчаан баар мен ыйнаан.

Мыйыстар мейден иракта бедик. Чарын кырында мөгенчигеш бар, туттукарынга дыка эптиг. Ынчалза-даа ооргазы чиндиңнээш.

Ооллар мээң мунган чарымны чедип-ле эгеледи. Мен ол-бо талаларже кезек чайлыңайнып чоруй, чүгээр доктаай бердим. Кончуг хайлыг, демги каткызы Оля биле Зина база бо халыдын келдилер. Мээң чарымны-даа хоюзушку дег.

— Дыка ыргаба даан! Мыңцай чары кырынче калбарып чыда бөөр кижи-дир!— дишкеш, база-ла каттыржып эгеледелер. — Будуң дыка кыспа даан.

— Ам дыныңны бодуң тудуп алыр сеп бе. Бо уруглар-биле чарыштыр — деп, Хунай-оол бо ийич.

— Чок, чок!—деп-ле, шымдай-дектей алгырдым.

— Дыка сирбектенме!— дижип, аасныраак уруглар алгыржып чорлар.—Дерин, бо ооллуң! Хөктүүн але! Мунуп алган чарызы деритпейн чорда, боду деридип турар.

Экизи кергеш, Хунай-ооллуң авазы меңээ болчу берди.

— Бо уруглар, чоргулаңар! Ол чаа чары мунуп өөренип турар кижини чартыктырбаңар!

Ооллар мени элчип-селчип чедип турган, а Хунай-ооллуң бир эзлээ кээрге, ол мынча дээн:

— Ам чарың дыныи бодуң тудуп ал шиве.

— Чок-чок! — деп-ле кыскырдым.

Адак сөөлүнде ам черле ажырбас хире апардым. Ынчангаш дыныы болум тудайн деп саналдал-ла дүжүрдүм, а Хунай-оол дээрге амырай-ла берген.

— Кижиге-ле четтирип турар болзуңза, кажан-даа өөренмес сен, а боду башкарын мунар болза, дораан өөрени бөөр. Чадаг чары чедер дээш, шаам төпүп калды.

Хунай-оол дыныы меңээ тутсуптары билек-ле, чары-даа ам-на хостуг болдум дээн ышкаш, сиилеп-ле кагды.

— Дыныңны тырт!—деп, Хунай-оол алгыра-дыр, а менде дыны тыртар харык кайда боор, мөгенчигештен сирбектенгеш чыдыплаткан мен.

Чары элээн кызырадыр саяктап ора, бир быдай дүжер орта, черже сиилеп-ле баттым. Коргуп-левидээш, аарааныны-даа билбедим. Черге дүшкен дораан дүвү даалаш тура-ла халыдым.

Хайлыг, Оля биле Зина база чанымда бо чеде хонук келгилээн, бирээзи мээң чарымны тудуп алган, өскезин хөйлецимде сигеннерни аштаан, аажок-ла каттырышкан турлар.

— Чүге багайы кончуг кылдыр алгырарың ол?—дидирлер.

А мен алгырганымны-даа билбес кижи-дир мен.

Чеже-даа чөрчүрүмге, уруглар мени албадап турган, база катан мундурдулар-ла дишкеш, база-ла каттыржып эгеледелер. — Будуң дыка кыспа даан.

— Ам дыныңны бодуң тудуп алыр сеп бе. Бо уруглар-биле чарыштыр — деп, Хунай-оол бо ийич.

— Чок, чок!—деп-ле, шымдай-дектей алгырдым.

— Дыка сирбектенме!— дижип, аасныраак уруглар алгыржып чорлар.—Дерин, бо ооллуң! Хөктүүн але! Мунуп алган чарызы деритпейн чорда, боду деридип турар.

Экизи кергеш, Хунай-ооллуң авазы меңээ болчу берди.

— Бо уруглар, чоргулаңар! Ол чаа чары мунуп өөренип турар кижини чартыктырбаңар!

Ооллар мени элчип-селчип чедип турган, а Хунай-ооллуң бир эзлээ кээрге, ол мынча дээн:

— Ам чарың дыныи бодуң тудуп ал шиве.

— Чок-чок! — деп-ле кыскырдым.

Уялыг — Мыйыс

эвеспе. Ам мени чадаг Хунай-оол эвес, а чарылыг Оля чедип алды.

— Аяр, аяр! Оожум, оожум! — деп чорбужемче-ле, уруг мени дыңнаваан-даа түве ышкаш, кара өжегээр саяктадып-ла кагды. Ам мырыдай ыглаар чыгыы чаңы бердим.

— Чайылдым-чайылдым! Халый бөөр мен! Эй, уруг!

Чары бичии доктаап чорда, карактыы шимтеш, дүже-ле халыдым. Тендирип барып ушсумза-даа, бо удалда демги ышкаш аарывадым.

Ынчап турувуста Хунай-оол ийи эжи-биле чарылар мунгулапкан, бо эшкеледип келдилер.

— Че, мунувут, Өнер! Ам мен чедиптейн. Эки туттунар сеп!

— Шаппас силер—деп, Оля меңээ болчу берди ышкаш.— Боду-ла андарлы бөөр кижи-дир.

— Бис мындылар диледр улус аяарлаваас болгай бис. Силер өөрединер аа, уруглар!

Саргылдыр баштыг, кызыл чаактыг Оля амырай-ла берген де:

— Харын бис өөредилим. Силер хоржок-тур силер, чалгаараар.

Зинаның чаагы хүрей, бажы карз, шоолуг түве ыыттавас уруг болган, Ынчалза-даа ол мени мынчаар командылады:

— Че, мунувут! Черже де-дир тыртылып чытпа даан.

Чудукка бедиктеиип турган, уруглар мени эрай деп аъткардылар.

Бисти Хунай-ооллуң ачазы көрүп каапкан:

— Коргар кижи-дир ийин, ынчангаш мунуп чадап турар. Кортпа даан. Аная чудук мунуп алган кылдыр бодап алган, дүште чок олурар херек. Будуң кыспа! Чары дүгүйден сирбектенмейн, а дыныңны дыңзыг тудуп ал.

Мен-даа уруглары чедиңер дээш, дыныы шуут-ла тутпаан мен.

Уруглар ам келгеш, мени кээрген эгеледилер. Кижи хөйү чок кылдыр «хөөкүйнү, хөөкүйнү!» дижип-ле чорлар. Мени чүү-даа дыңзавас кижи-даа дээн ышкаш, боттарыла чугаалажып чорлар ийин оң.

— Ойт, Зина! Хөөкүйнү дыка дүргедетпе! Чайлыг каар! Ыглай берзе, канчаар сен.

— Мээң чарым дүргедээш хоржок-тур, а ам сен чедер сен бе, Оля?

— Кай бөөр эккел!

Уруглардың мындыг өөдежок чугааларынга дыка-ла эпчоксунзумза-даа, ам черле канчаар, кулакты кызыткан чортуп-ла тур мен ийин.

Аастырак Оля чаахтары кызаңдайып, менче хая көрүнмүшаан, аажок улуг кылдыр алгырып-ла чор.

— Көрдүң бе, Зина! Мен чедиримге шору өөрепип чор. Чырааладырымга-даа, мыттавайн-дыр.

Кижини бак сөглеп чоруур дээш, хөлчок-ла хорадан чор мен. Ол хиреде хөй чүве чугаалап база дыка шимчеппп, бо уруглар-биле маргыжар харык кайда боор, чары мөгенчигежиниден ыяк сирбектенирингe-ле өй мен.

— Хорадап-даа чоруур ышкаш, арыңның кончуун!—деп, мени чедип чоруур Оля бо де.

— Кайы? Кандыг-дыр?— дээш, хүрей чаахтыг Зина меңң-биле кожаланыштыр чедирип келдь.—Шында-ла, хаалаан хөлчокка дүйүп аалган.

Соонган кижи шаан кээрге, меңң чарым база узун кулактарын кыскылап, ыдыы бөөриниң кырында келгеи. Ынчангаш байдалым улам дорайтап, оларже көөр, сес будаажыр байтыгай, пат боорда ыыр-ып, сиринейип-ле чор мен.

Аажок коргуп, кижи андарлы бөөр ийне кыдыр бодай бергенинде, хөлчок девидеп, арта-ла дерим төктүп кээр турду, а шоолуг кортпайн, чары мунганымны ооллларга хөөрөөр мен лей, өске солун чүвелер бодай бөөримге, чарыдан кижи андарлыр хире эвес ышкаш айыгылаар. Ам черле элээн үр апарган, шору чаңчыга бердим ышкаш, шала кошкак-даа туттунарымга, аная. Дөжемиргей орукка келгеш:

— Дыныы эккел, Оля! — дидим.

— Ойт!—деп, Оля белицпей берген-даа чүве дег алгыры. — Өөредил каапты көрдүң бе! Дыныы эккел дидир.

—Мен база өөреткен-не болгай мен—деп, эки харылады.

Солагай холум-биле дыныы тутканы, оң холум-биле, мөгенчигештен сирбектенгеннкен мен.

Чарымның сагыжымга кирери кончуг-даа ышкаш. Дыныы кошкадырымга, дүргеден орар, а тырттарымга, аарлай бөөр. Од-бо талаларже эзримге мырыңай амыр, кижи-де сагыжы. Сактырымга, Кызыл нарытының хемезинде-даа олурупкан ышкаш.

Баштай чортун чоруй, чоорту саяктадып эгеледим. Күжүр Уялыг-Мыйысты дөштү өрүдаа, дөвүнчүктү куду-даа мунарга, алакхырын канчаар ону, аяа охталып-ла орар. Кандыг-бир кардакка көзүлбес хендирбиле даглары, тейлерни, ховужуктарны шалбалаап, бодумче чыыра тыртып-ле турган ышкаш апарган мен. Бир-бир бодларымга, хат-салгыда-даа кырында олурупкан түве дег, кадаламадым-ла тур мен.

Мен ам Хунайның ачазының сөзүүнүң шыныын кейгаандыр мен. Коргуушкун кижини күш чок болдуруптар дээри-ле ылап шыр чорбадыве. Ужар черни дилээн түве ышкаш, черже-ле көрүп аалган, сирицейнип чоруурга, кижи чары кырында бош каап каан шоодай дег сагындырар; түүлеп-даа кортпайн, чүте-даа дедаадеейн, аная-ла хостуг-шөлээн мунуп аарга, кижи чарыдан чайлыр ужур-даа чок.

Хунай-оол суглар ээп чедип келгеиде, хүн дүзин хиреде, өзүлүг мунуучу апарган чырааладып чоруп турган мен.

Хунайның авазы мени чемненип ал дээрге-даа, шуут ынаваан мен. Чырааладып-ла турган мен.

М. ЭРГЕП.

СУУРДА ЯСЛИ

Суг-Аксы суурда бедик ак бажыңда бичии чаштарның хөглүг каткы-ниткизи, ыр-шоору үүн бүрүде үзүктелбес. Ол —«Суг-Хол» совхозтуң төвүнде уруглар яслизиниң бажыңы-дыр. Яслиге кире бөөрге, арыг-силиг, чылыг, чырык, бүгү-ле түве чүве чурум-чыскаалдыг.

Яслиниң демдеглел дептерин ажып көре бөөримге: «Яслиде бичии чаштарга таарымчалыг байдалдарны тургускандыр. Мээң оглум Эдик Сарыглар беш айлында-ла маңгаа кээп эгелээш, ам 2 хар ажыл тур. Бичии чаштарны культурлуг ажыл-чаңга кижизидип, остүрүп, ажаап, карактап турар бо яслиниң эргелекчизи Доржу Сендеңмаа үгбайга болгаш коллективтиң өске-даа кежигүннериге өөрүп-четтиргенимни илереткес аргам чок» деп, Суг-Аксы ортумак школазының башкызы Л. Барходоева бижээн болду. Ук яслиниң эргелекчизи коммунист Сендеңмаа Бурзуунаевна-биле ужурашкаш, ажыл-ижин сонуургадым.

— Мында 3 айдан 3 харга чедир уругларны ажаап, өстүрүп, кижиндип турар бис. Бичиилерге таарымчалыг байдалды тургузуп, улуг күжеңнишкин-биле ажылдап, уруглар кижизидилгениниң талазыбыле ажылды чорудуп турар бис—дээш, Сендеңмаа Бурзуунаевна мени яслиниң ажылы-биле таныштырды. Ында Суг-Аксы суурда чурттап турар ажылчыларның болгаш албан-хаакчыттарының 50 ажыг уруглары турар. Бичии уруглары чугаа сайзырадырынга, шүлүктээринге, ырлаарынга өөрелди, оларны чалгаратпас сорулга-биле ойнадып, хеглеп-ле турар аргалары хүн бүрүде аңы. Бичиилерни ойнадыр тускай бажыңы кылган, ойнаарактар-биле четче хандырган. Ол ышкаш яслини долгандыр оң-баазын чечектерни таваан, сесерликтер кылдыган. Элээди уруглларга эртенги гимнастиканы кылдырары чаңчыл болу берген. Уруглары плац, хүн чүрумун өзүгаар ажаап, карактап турар. Оон ашыда бичиилерни ашкарар, чемгереринге, удударынга, ойнадырынга ажаакчылар Дарый Лоспан, Ондей Монгуш, Диизенмаа Ондар оларның ролю улуг. Бо яслиде 14 чыл иштинде поварлап келген Сат Күзеңмаа уруглларга эки шынарлыг, чаагай амданыг чемни белеткеп турар.

Суг-Аксы суурнуң яслизин Сендеңмаа Бурзуунаевна 1957 чылдан бөөр эргелекчилеп келген. Дуржулгалыг, хөй-ниитичи, бичеселкилиг эргелекчиниң удуртканы яслиниң үрүлүү макталдыг. Уруглар албан черлериниң аразында калбартан социалистиг чарышка тиилекчи боон үнген.

О. БОРАШ.

ЧАРЛАЛ

Озал-онданты болгаш өрт айылын болдурбазы-биле газ плиталарын ажыглап турар хамаатыларның ничээңгейинге:

1. Плитаны кыпсырының бетинде бажың иштин агаарладыңар.
2. Тускай мергежилдиг слесарьлар чок черге плитаны болгаш оон незентерин чазып септеведер.
3. Газ плиталарын ажыглап чорбаан болгаш эзирин кинолерге база бичии уруглларга плитаны кывыстырбаңар.
4. Газ дамчыдар херекселдерге пос, хендир аймаа астырбаңар.
5. Даштын изиг үеде ыш үнер черниң агаарын хынап албайн, газ-биле изидер чунар колонканың одун кывыспаңар. Ыш үнер черниң агаары кайнаар чоруп турарын 3 минута дургузунда ийи катап хынаар херек.
6. Газ тургузуп каан өрээлге хонмаңар.
7. Газ агаар-биле холушканда частып болур. Газ чытталып келген өрээлге от шакпаңар, электри лампазын кывыспаңар. От шап алгаш, газтың үнүп турар черин дилээри айылдыг.
8. Газ үнүп турар апароза электри приборларын өөргеш, бажыңының хаалга, сөңгаларын ажыдып агаарлатнаш, слесарьларга дыңнадыңар. 0 4 дугаарлыг телефонче долгаңар.

«Тувгаз» эргелели.

КОМСОМОЛЧУЛАР—ШКОЛАГА

Эрзин районнуң комсомол организациязы школаларның өөредилге-материалдыг базазын быжыглаарынга, чаа өөредилге чылынга эки белеткенирине шеф-дузаны көргүзүп турар. Комсомол райкомунуң шинтирири өзугаар район төвүнүң комсомолчулары Эрзин ортумак школазын, колхозтарының комсомол организациялары боттарынга хамаарылгалыг школаларны шефке алган. Комсомолчуларның, аныяктарының күжү-биле келир өөредилге чылынга 950 куб метр ыяшты белеткээн. Ол ажылга Ленин аттыг болгаш «Коммунизмче орук» колхозтуң аныяктары идепкейлиг киришкен. Мөрен, Кызыл-Сылдыс, Нарын школаларының библиотекаларын фондузун комсомолчуларның чыгган номнары-биле көвүдеткен. Эрзин болгаш Нарын ортумак школаларының тургускалы бүдүрүлге бригаларын комсомол организациялары хайгааралга алган. Школаларның чугайлашкын, сеп-телгезинге комсомолчулар идепкейлиг киржип турар. Ортумак школаларда шериг белеткелиниң кабинеттерин комсомолчуларның күжү-биле чаартып кылган.

БИСТИҢ КОРР.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ИЮЛЬ 23-ТЕ

КЫЗЫЛДАН

18.00 —«Аныяк денинчилер». Дамчыдылга. 18.30—«Чолдак хаай». Уругларга фильм. 19.30 —Телемедээлер. 19.45 — «Керчь». Документалдыг фильм. 19.55 — «Улусчу контроль». Дамчыдылга. 20.25 — Телемедээлер. 20.35 — Чарлалдар, реклама. 20.40 — «Фторнуң чажыттары». Эртемтайылбырлыг фильм. 21.00—23.00 — И. Касумов «Чурттап чораан хереең чуа?». Хакассиялың М. Ю. Лермонтов аттыг театрының шиизи.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

КИНО

ИЮЛЬ 23-ТЕ

«НАПЫРАЛ»: «Доктор Калинникованың хүн бүрүзү» 9.40, 11.30, 13.20, 15.10, 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Доруун дээргі «р» 15.00, «Кара ук» 16.40, 18.35, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Дидим прогульщик» 9.00, 10.25, 13.45, «Снегурочка» 11.55, 15.15, «Чаран эрагуннуң ужуралдары» 17.05, 18.55, 21.15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Чараа-чеченер тен чок төрүттүвер» 12.00, «Ынакшыл дугайында» 17.00, 18.40, 20.20 шактарда.

«ЧАЙГЫ КИНОТЕАТР»: «100 хуу нейлон» 15.00, 16.40, 18.20 20.00 шактарда.

«ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: «Чараш-кара» 16.30. «Ынакшылдың болгаш өлүмүүн деидеделери» 18.00, 20.00 шактарда.

СЭКП-ниң Барын-Хемчик райкому болгаш райүүском СЭКП райкомунуң бирги секретары Шангыр Пенс-оловичке Куулларга оон аазы

Борбак Хевексеевичке

КУУЛАРНЫҢ

мочаанын-биле холбаштыр аңаа ханы кажыдалыг илереліг тур.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ Индекс 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторнуң 24-63, редакторнуң орааакчыларының 35-24, пропаганда киллизиниң 23-54, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдыраа киллизиниң 37-13, культура киллизиниң 23-54, кедээ ажылалгый киллизиниң 21-47 улегшүр киллизиниң 22-64, чагаа киллизиниң 41-27, информация база совет тургузуг киллизиниң 20-60, бухгалтериялың 31-75, корректорларның 27-41. Солун кедбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тираж 16056. ЧАГЫГ № 808.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үнүтрер чер.полиграфия болгаш ном садыының таалазы-биле өргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 1). ТС—00682